

Småstatsmann eller «orientalist»?

En analyse av den norske juristen Michael Hanssons erindringer etter en dommergjerning i Egypt fra 1906-1931

ULRIK MONSRUD

VEILEDER

Øyvind Tønnesson

Universitetet i Agder, 2021

Fakultet for Humaniora og pedagogikk

Institutt for Religion, filosofi og historie

Master

Forord

Jeg vil gjerne takke mine foreldre for all hjelp gjennom en lang studieperiode. Det hadde ikke vært mulig uten dere. Jeg vil også takke mine medstudenter for interessante diskusjoner og all hjelp med oppgaven. Til slutt må jeg også takke min veileder for gode råd og motivasjon

Kristiansand 05.05.2021

Ulrik Monsrud

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	5
1.1 Tema og problemstilling.....	5
1.2 Tidligere forskning.....	6
1.3 Kilder og metode	8
1.4 Begrepsavklaring	10
1.5 Disposisjon.....	11
2.0 «De andre».....	12
2.1 Begrepet «de andre».....	13
2.2 Europeisk universalisme.....	14
2.3 Orientalisme.....	16
2.4 Orientalistisk fremstilling av «de andre» på starten av 1900-tallet: Lawrence of Arabia	18
3.0 Michael Hansson, Oppvekst og unge år.	21
3.1 Oppvekst.....	21
3.2 Studentårene.....	23
3.3 Livet som advokat og dommerfullmektig.....	26
4.0 De blandede domstoler	29
4.1 Osmansk lov i moderne tid.....	30
4.1.1 Egypt	31
4.2 De blandede domstoler	32
4.3 Nordmenn i de blandede domstoler	36
5.0 Beskrivelser av europeere hos Hansson: Konstruksjon av et «vi»?	36
5.1 Innledning.....	36
5.2 Europeeren hos Hansson	37
5.2.1 Katolske Europa.....	38
5.2.1.1 Franskmenn.....	39
5.2.1.2 Spanjoler	40
5.2.1.3 Belgiere.....	41
5.2.2 Grekere	41
5.2.3 Tyskere	42
5.2.4 Russere.....	42
5.2.5 Briter	43
5.3 Skandinaven hos Hansson	44

5.3.1 Svensker og dansker	44
5.3.2 Nordmenn	46
6.0 Orientaleren og Orienten hos Hansson	49
6.1 Egyptere	49
6.2 Egyptiske byer	53
6.2.1 Mansura	54
6.2.2 Alexandria.....	54
6.2.3. Port-Said	55
6.3 Egypt og domstolen under første verdenskrig	55
6.4 Egypts selvstendighet og Hanssons farvel	57
6.5 Østen.....	58
7.0 Analyse: Identitet, juss og politikk – dommer Hanssons perspektiver	60
7.1 Hvordan stilte Hansson seg til den britiske okkupasjonen av Egypt?.....	61
7.2 Hanssons personlige agenda	66
7.21 Småstatsmannen Hansson	67
7.22 Den norske identiteten.....	68
7.3 Hansson og beskrivelsene av orientaleren	69
7.31 Hansson og Lawrence of Arabia	71
7.4 Hansson og det egyptiske samfunn	72
8.0 Konklusjon	74
9.0 Litteraturliste	76

1.0 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Michael Hansson (1875-1944) var en norsk jurist som har arbeidet som dommer, visepresident og rettspresident for de blandede domstoler i Egypt i perioden 1905 til 1931. Hansson har også arbeidet ved domstolen i Haag og vært president i Folkeforbundets internasjonale Nansen-kontor for flyktninger hvor han på vegne av organisasjonen mottok Nobels fredspris i 1938. Etter dette var han leder for en internasjonal kommisjon for flyktningbarn fra den spanske borgerkrig frem til utbruddet av andre verdenskrig.¹ Denne masteroppgaven skal dreie seg om hans om hans oppfattelse av «de andre» med hans to erindringsbøker som kildegrunnlag. Begge utkom kort tid etter hans død: *Tilbakeblikk* i 1945, og *25 år i Egypt*, året etter. Michael Hansson skal fungere som en representant for sin tid og hans «kultur» i møte med den egyptiske/orientalske og islamske kulturen.

De blandede domstoler blir opprettet under imperialismens gullalder og i en tid der europeiske stormakter kontrollerte store deler av verden. Jeg ønsker å utforske hvordan det historiske forholdet mellom det vi i Europa kaller Vesten og Østen skinner gjennom i Michael Hansson sine memoarer. Vi lever i dag i det mange beskriver som et multikulturelt eller flerkulturelt samfunn. I dette begrepet ligger det at samfunnet består av mange forskjellige kulturer som lever side ved side. I sammenheng med dette vil det da være utrolig viktig hvordan vi forstår forskjellige kulturer, og hvorfor vi forstår dem på den måten vi gjør. Det er like viktig å spørre seg selv om hvilken kultur en selv tilhører. Og når du har svart på dette så har du effektivt skapt et skille mellom oss og «de andre». Dette fenomenet er på ingen måte nytt og noe som er eksklusivt for det moderne samfunn. Forskjellige kulturer har levd side om side i tusener av år og det har også vært både handel og forskjellige typer for utveksling mellom kulturer i lang tid.²

Allerede i antikken vet vi at det ble gjort beskrivelser av andre kulturer og hva som gjorde de annerledes i forhold til sin egen. Hos den greske historikeren Herodot var det perserne og skyterne, hos den kinesiske historieskriveren Sima Qian var det steppefolket Xiongnu og hos

---

¹ Arntzen, 2009

² Gerd, 2002

den romerske forfatteren Publius Cornelius Tacitus finner vi beskrivelser av både germanere og kaledoniere. Her beskriver de hvor annerledes «de andre» er i forhold til sin egen kultur. Ved å beskrive «de andre» skaper de også sin egen kultur og skiller seg selv fra andre kulturer.³ Ifølge den amerikanskpalestinske historikeren Edward Said har Europa eller Vesten en felles kultur, og de som bor der er en del av en større tradisjon av en vestlig forståelse og beskrivelse av verden. Said mener at som en konsekvens av dette har det blitt skapt ett Orienten som en motsetning og «de andre».⁴

Teorien presentert av Edward Said skal jeg teste gjennom å se hvilket bilde av «de andre» som blir tegnet hos den norske juristen Michael Hansson. Jeg vil også bruke teorien som ble lagt frem av Immanuel Wallerstein om Europeisk universalisme, samt Frantz Fanon og teorien om manikeisme og hvordan kolonimaktene skapte et skille mellom dem selv og de koloniserte som støtteteori til Edward Said sin orientalisme. Min problemstilling for denne oppgaven er: **I hvilken grad kan vi si at Michael Hansson sine beskrivelser av «de andre» er preget av orientalisme i Sids forstand, eller påvirket av en europeisk overlegenhetstanke?** For å svare på problemstillingen har jeg følgende arbeidsspørsmål. Hva tenker Hansson om den britiske okkupasjonen av Egypt? Har Hansson noen personlig agenda bak sine fremstillinger? Hvordan fremstiller Hansson orientaleren? Og til slutt, hvordan fremstiller Hansson det egyptiske samfunnet, og bidrar fremstillingen til et syn på orientaleren som «de andre»?

1.2 Tidligere forskning

Det er gjort lite forskning på Michael Hansson. Ut ifra mine undersøkelser er det kun Hansson selv som har skrevet noe utgitt om kun personen Michael Hansson. Men Hansson har artikler i både *Store norske leksikon* og *Norsk biografisk leksikon*. Den norske historikeren Jon Gunnar Arntzen har skrevet disse artiklene. Arntzen er en kjent Oslohistoriker og redaktør av *Norsk biografisk leksikon*. Familien Hansson har blitt forsket på av Stian Herlofsen Finne-Grønn. Han var Arkivar, genealog og museumsmann. Gunnar Christie Wasberg har også utgitt ett verk om familien Hansson. Wasberg var bibliotekar ved

---

³ Stuurman & Stuurman, 2017

⁴ Said & Aabakken, 2018

Universitetsbiblioteket i Oslo. Michael Hansson sin historie er dessverre viet liten plass i norsk forskningslitteratur. Jeg håper at denne oppgaven kan være et lite bidrag til å endre dette.

De blandede domstoler er blitt forsket mer på enn Michael Hansson, men det er ikke slik at det finnes en enorm mengde forskning gjort. I Norge er det kun Michael Hansson selv som har noe utgitt spesifikt om domstolen, men også Knut Sigurdson Vikør har skrevet om domstolen.⁵ Internasjonalt har den fått mer oppmerksomhet. Den som har gått dypest inn i forskningen er Mark S. W. Hoyle. Han har flere publiserte artikler og en bok om domstolen. Hoyle beskriver hva som foregikk i tiårsperioder og har gjort et grundig arbeid med å fortelle hva de blandede domstoler faktisk gjorde i Egypt.⁶ Dr. Francesca Petricca har skrevet om forholdet mellom domstolen, Sharia og islamsk rett.⁷ Det er arbeidene til disse tre forskerne som har vært mitt kildegrunnlag for informasjon om domstolen utenom det Hansson selv skriver om den. Jeg har også brukt dem til å få bekreftet at det Hansson selv skriver om domstolen stemmer.

Det er gjort mye forskning på temaet «de andre» og orientalisme fra 1978 og frem til i dag. Den som har fått mest oppmerksomhet og egentlig skapt dette forskningsfeltet er Edward Said og hans verk *Orientalisme* som ble utgitt i 1978. Her skriver Said om hvordan Orienten har blitt mystifisert og gjort underlegen i vestlig litteratur. Han mente at Orienten ble fremstilt som underlegen og det ble skapt et skille mellom «oss» og «de andre». Han mente at diskursen rundt Orienten var det som skapte Orienten. Da ment som et område av verden som var annerledes, underutviklet og underlegne vesten. Said mente at det gjennom historien har foregått en systematisk politisk, økonomisk og psykologisk undertrykkelse av den ikke-vestlige verden.⁸ Dette vil jeg skrive mer utvidende om i kapittel 2.

Internasjonalt er det enormt mye skrevet om temaet. i kjølvannet av avkolonialiseringen etter andre verdenskrig ble temaet om oppfattelsen av «de andre» satt på agendaen. Frantz Fanon ga ut sitt ikoniske verk *The Wretched of the Earth* i 1961⁹. Innenfor orientalisme kan vi

---

⁵ Vikør, 2003

⁶ Hoyle, 1985b

⁷ Petricca, 2012

⁸ Said & Aabakken, 2018

⁹ Fanon & Sartre, 1967

ved siden av Said nevne Lisa Lowe og hennes verk *Critical terrains: French and British orientalisms*.¹⁰ Også Averil Cameron med *The Use and Abuse of Byzantium: An Essay on Reception*¹¹ bør nevnes. Det er også forskere som har sett orientalisme i forhold til kolonialisme. Mest kjent er Rana Kabbani med *Europe's Myth of the Orient*¹² gitt ut i 1986 og Zeynep Celik med *Displaying the Orient: architecture of Islam at nineteenth-century world's fairs*.¹³ Den meget populære historikeren Niall Ferguson har også skrevet om forholdet mellom Vesten og Østen.¹⁴ I 2006 ga også Immanuel Wallerstein ut sin bok *Maktens retorikk: Om europeisk universalisme*.¹⁵ Denne kommer jeg mer tilbake til i neste kapittel. I Norge har Terje Tvedt forsket på forholdet mellom «oss» og «de andre» i mange år og skrevet om dette i flere av sine bøker.¹⁶ Innenfor sosialantropologien er det også skrevet mye om temaet. I Norge har for eksempel Elisabeth Eide¹⁷ og Elisabeth L'orange Fürst¹⁸ forsket på representasjoner av «de andre».

1.3 Kilder og metode

Kildene jeg bruker i denne oppgaven er memoarene til Michael Hansson fra hans tid i Egypt og hans biografi om oppveksten og tiden frem til han reiser til Egypt. Levningene Michael Hansson har etterlatt seg i form av bøker vil være primærkildene i denne oppgaven. Det er disse kildene jeg vil bruke for å svare på problemstillingen i oppgaven. Kildene blir brukt som beretning. De skal fortelle hvordan noe var. Et viktig poeng i forhold til disse kildene er hvem memoarene til Hansson er skrevet til. Litteratur skrevet på norsk på 1940-tallet kan vi nok trygt si at er skrevet til en norsk målgruppe, muligens skandinavisk. Boken gir også inntrykk av å være skrevet til det øvre samfunnslag. Den legger til grunne at leseren har en god del kunnskap fra før, kanskje spesielt om politikk og jus. Det tydeligste tegnet på at boken er skrevet til et norsk publikum ligger i den klare hyllesten av Norge og alle nordmenn som er nevnt i boken. Med kun ett lite unntak er beskrivelsene av nordmenn positive hos Hansson.

---

¹⁰ Lowe, 1991

¹¹ Cameron, 1992

¹² Kabbani, 2008

¹³ Çelik, 1992

¹⁴ Ferguson, 2011

¹⁵ Wallerstein & Vikene, 2007

¹⁶ Tvedt, 1990

¹⁷ Eide, 2002

¹⁸ Fürst, 2016

Boken fremstår også som et forsvar for plassen til småstater i internasjonalt samarbeid. Hansson skriver mye om hvor viktig nøytraliteten til småstater er i internasjonale spørsmål der stormakter og allianser kjemper om makt.¹⁹

Det er også viktig å diskutere troverdigheten til Hansson og hans memoarer. Hansson var jo en høytstående jurist med et upåklagelig godt rykte. Stillingene han har holdt internasjonalt, men også i Norge gir han en naturlig troverdighet. Det må sies at kilden ikke nødvendigvis kan kalles troverdig i den grad den skulle fortalt oss akkurat hva som skjedde, men det er heller ikke slik kilden anvendes i oppgaven. Kilden er på ingen måte nøytral. Kilden skal brukes til å se hvordan Hansson beskrev «de andre», og til dette forhold er kilden sin troverdighet som fakta ikke det viktigste. Den skal anvendes som en subjektiv beretning som kan vise fremstillingen av Egypt og Orienten hos Hansson. Så kan man selvfølgelig diskutere om de ytre kreftene om hvem Hansson skriver til og hvorfor han skriver svekker troverdigheten. Bøkene kan ha vært et politisk prosjekt som skulle få Norge og Hansson selv til å fremstå i godt lys. Selv om vi kan stille spørsmål til kildens troverdighet så mener jeg at det viktigste i denne oppgaven er hvor relevant kilden er for å svare på problemstillingen. Det kan også nevnes at Hansson skriver sine erindringer under tiden Norge er okkupert av Tyskland. Hansson har sett hvilke konsekvenser ideologi som baserer seg på forskjeller og overlegenhet kan få. Dette kan ha gjort at Hansson sitt syn på «de andre» har forandret seg etter sin tid i Egypt. Hansson hadde også en karriere etter dommergjerningen i Egypt der han blant annet jobbet med flyktninger. Tiden mellom Hansson sine opplevelser i Egypt og når erindringene er skrevet kan ha påvirket innholdet.²⁰

Den metodiske tilnærmingen som blir tatt i bruk i denne oppgaven går ut på å se internasjonale tendenser gjennom ett enkeltindivid. Jeg prøver å bruke en enkelt manns skildringer som et bilde på noe større. Jeg skal undersøke om den europeiske arrogansen som Edward Said mener sto sterkt hos folk med vestlig bakgrunn skinner gjennom hos Hansson. det er selvfølgelig vanskelig å mene noe om oppfatninger i samtiden basert på memoarene til en norsk jurist, men poenget er heller ikke å komme med en standhaftig påstand om hvordan synet på «de andre» egentlig var. Jeg skal bare undersøke hvordan det

---

¹⁹ Kjeldstadli, 1999, s. 169-181

²⁰ Kjeldstadli, 1999, s. 169-181

var i dette tilfellet og om det stemmer med den negative beskrivelsen Said og andre har om vestens syn på «de andre» ved starten av 1900-tallet. Dette er ikke en biografisk oppgave, men jeg mener Michael Hansson sine erindringer kan si oss noe om hvordan synet på «de andre» var. Dette gjør han basert på sine memoarer hvor han ikke prøver spesifikt å beskrive «de andre», men bare forteller om sine opplevelser og omgivelser og dermed beskriver «de andre». Jeg mener det gir et ærlig innsyn i hvordan oppfatningen faktisk var. Metoden kan kalles å bruke en historisk biografi som et historisk prisme. Du ser historien gjennom individet. Den danske historikeren Birgitte Possing har skrevet om dette i sin artikkel *Biography: Historical*. Possing mener altså at den historiske biografien kan brukes som et prisme til å se historien gjennom.²¹

Rent praktisk er det en representasjonsanalyse jeg skal gjennomføre. Jeg skal undersøke hvordan representasjonen av Orientaleren og Europeeren er i memoarene til Hansson. Jeg skal først nærlese memoarene til Hansson. Så skal jeg gjøre rede for beskrivelser av europeere og orientalere. Jeg kommer kun til å forholde meg til de skriftlige ytringene i memoarene. Så vil jeg drøfte resultatene av denne representasjonsanalysen og om Hansson sin fremstilling av europeere og orientalere stemmer overens med den fremstillingen Edward Said mente at var typisk for vestlig litteratur. I denne sammenheng fungerer Michael Hansson som ett historisk prisme.²² I arbeidet med Hansson vil teoretiske begreper stå sentralt. Jeg vil ikke gå inn på dette her, men jeg vil gå nærmere inn på dette i neste kapittel.

1.4 Begrepsavklaring

Orienten: Dette er et løst og teoretisk begrep. Det er ingen håndfast geografisk region. Begrepet kommer fra hvor solen står opp. Begrepet er europeisk og betyr derfor øst for Europa. Hovedessensen i begrepet er at landene i Orienten er de som Europa så på som «de andre». De var ikke en del av Europa og ble kalt Orienten. Alt øst for den vestlige verden som vi kan si at stoppet ved Hellas i sør og Russland i nord kan gå under begrepet Orienten.²³

---

²¹ Possing, 2015

²² Melve & Ryymin, 2018

²³ Said & Aabakken, 2018

Oksidenten: Dette er da motsetningen til Orienten og omfatter de europeiske landene som så på seg selv som mer sivilisert og utviklet enn landene i Orienten. Dette begrepet har samme bruksområde som Vesten. Det er geografisk løst, og det handler mer om hvilke stater som utviklet seg hurtig i Europa fra 1500-tallet og utover og skaffet seg internasjonal makt og retten til å definere geografiske beskrivelser. Det kan også forstås som en region som har hatt en felles kulturell utvikling fra antikkens Hellas og frem til i dag. Begrepet kan også forstås som USA og Vest-Europa.²⁴

Kediv: Kediv er tittelen Muhammed Ali ga seg selv som hersker av Egypt. En Kediv er øverste leder og kan sammenlignes med kongetittelen i Europa. Tittelen ble senere erstattet med sultan.²⁵

Fellaher: Fellahene er de egyptiske bøndene. Det klare flertallet av den egyptiske befolkningen levde som bønder under Hansson sin tid i Egypt. Ordet er arabisk og kan oversettes til jordbruker. Fellahene levde ofte under ekstrem fattigdom og var helt avhengig av vann fra Nilen for å overleve.²⁶

1.5 Disposisjon

Jeg skal nå først gjøre rede for den teoretiske bakgrunnen for min oppgave. I kapittel 2 vil jeg forklare begrepet «de andre» og gjøre rede for teori om europeisk universalisme, manikeisme og Orientalisme. Jeg vil så vise et eksempel på Orientalisme i litteratur fra 1900-tallet som Said selv har pekt ut som et orientalistisk verk. Verket er *Seven pillars of Wisdom*, historien om Lawrence of Arabia. Etter dette vil jeg gjøre rede for den biografiske bakgrunnen som er Hansson sin oppvekst og hans liv frem til han drar til Egypt. Deretter følger en gjennomgang av den realhistoriske situasjonen ved lovtradisjoner i det osmanske riket og Egypt, og historien bak De blendede domstoler. Så vil jeg kort fortelle om nordmennene som har jobbet ved domstolen. Jeg vil så gjøre rede for beskrivelser av Europeere i Hansson sine memoarer før jeg gjør rede for beskrivelser av «orientalere» og Orienten. Etter å ha gjort rede for beskrivelsene vil jeg svare på arbeidsspørsmålene mine og

---

²⁴ Said & Aabakken, 2018

²⁵ Vikør, 2004, s. 232-235

²⁶ Blackman, 2000

drøfte fremstillingene på bakgrunn av beskrivelsene i kapittel 5 og 6. Til slutt vil jeg svare på problemstillingen og komme med min konklusjon.

2.0 «De andre»

Hanssons oppvekst og unge år skapte mye av hans identitet, som må forventes å ha virket inn både på hans selvforståelse i årene han arbeidet i Egypt, og på hans perspektiv når han reflekterte over egne erfaringer sent i livet. For å kunne analysere hans fremstillinger vil jeg knytte an til begreper som er hyppig brukt i studier av europeeres forhold til folk og samfunn i tiden med europeisk global dominans. I dette kapitlet skal jeg derfor gjennomgå noen teoretiske tilnærminger som kanskje kan fange opp perspektiver og betraktningsmåter som fremkommer i Hanssons memoarer. Samtidig som Hansson skaper sin egen identitet har han skapt ett bilde av «de andre». «De andre» er et konsept som baserer seg på personlig identitet og forskjeller. For at du skal være noe spesifikt må nødvendigvis de som ikke er det være noe annet. Dette kan være knyttet til nasjonal, religiøs eller en annen form for identitet. Den andre derimot, den som identifiserer seg eller du knytter med noe annet. De er fundamentalt annerledes, de er ikke som «oss». Det kan gjøres på flere forskjellige måter og mennesker kan bli påvirket til å tenke på denne måten. Kriteriene kan for eksempel være sosial klasse, religion eller rase. Noe som gjør at vi kan skille «oss» fra «dem». I å skape vår egen identitet har vi også skapt «de andre».²⁷

Ifølge Said er ett eksempel på dette Vestens undertrykking og transgdefinering av Orienten. Dette fagfeltet har fått navnet Orientalisme og er best representert av Edward Said og hans gjennomgang av vestlig litteratur og forskning om Orienten. Said mente at for Vesten har de østlige landene vært «de andre» og deres kultur har blitt basert på at den er annerledes og skiller seg fra Vesten.²⁸ Denne teorien vil bli gjennomgått i dette kapitlet. Jeg kommer først til å forklare begrepet «de andre» og manikeisme-teorien skapt av Frantz Fanon, så vil jeg gjøre rede for Immanuel Wallerstein og det han skrev om europeisk universalisme. Etter det

---

²⁷ Fürst, 2016

²⁸ Said & Aabakken, 2018

vil jeg gjøre rede for Said sin teori om Orientalisme før jeg til slutt vil vise et eksempel på Orientalisme i fremstillingen av «de andre» hos Lawrence of Arabia.

2.1 Begrepet «de andre»

For å forklare begrepet «de andre» kan vi ta en tur til antropologiens verden. I dette fagfeltet er det er stort fokus på «de andre». Begrepet «de andre» har ingen klar definisjon, men begrepet er tett knyttet til identitet. Ifølge den norske filologen og samfunnsforskeren Anders Breidlid har historisk sett studier av «de andre» vært beskrevet som studier av primitive og ikke-vestlige samfunn.²⁹ Det er viktig å nevne at studier av «de andre» ikke nødvendigvis må skje mange hundre mil unna hjemmet. Vi har for eksempel hatt flere studier av drabantbyer i Norge hvor det har blitt vist store forskjeller i forhold til byene. Det er også naturlig at det finnes forskjeller mellom et samfunn ved Lindesnes og Nordkapp. Elisabeth L'orange Fürst har en god beskrivelse av hvordan «de andre»-begrepet har blitt brukt i antropologien:

I antropologien er det mest snakk om kulturell eller kollektiv identitet. Både Levi-Strauss og Mary Douglas viser hvordan mattabuer distingverer mellom oss og de andre. Vi er de som hører til, som gjør de rette tingene. De er de andre som vi ekskluderer oss fra, de fremmede, de urene. Den klassiske logikken følger de binære opposisjonene. Det er snakk om antiteser eller negasjoner, de er ikke oss. Men denne strukturalistiske opposisjonen er grundig dekonstruert gjennom postmoderne kritikk. Det betyr at den klassiske dikotomien «Vesten versus Resten» i dag er grundig dekonstruert. Det tradisjonelle skillet mellom oss og de andre fulgte kulturelle variabler som modernitet, rasjonalitet og vitenskap versus på den andre siden uopplysthet, irrasjonalitet og overtro.³⁰

Det er dette litt gammeldagse synet på «de andre» jeg skal undersøke om eksisterer hos Hansson. Der hvor fokuset lå på forskjellene. Jeg tenker her på den retorikken og de tankemåtene som ble brukt i diskusjonene rundt kolonialismen og blant de som så på verden som de rasjonelle og de usiviliserte. Det opplyste vesten og det underutviklede Østen. To forskjellige sivilisasjoner som er motstående. Oss og «de andre». Dette er et bilde av «de andre» som mangler nyanser og som fokuserer nesten utelukkende på forskjeller. Det er fokus på mindreverdighet og nødvendighet av underordning. Dette er tankegangen bak

---

²⁹ Breidlid, 2006

³⁰ Fürst, 2016

utsagn som «den hvite manns byrde» og «The civilizing mission». Breidlid kaller det er forsøk på vestliggjøring av verden på bakgrunn av en sivilisasjonsmessig overlegenhet. Det som rettfærdiggjorde plyndring av ressurser, territorier og en strukturert endring av kulturell tilhørighet og struktur. Ifølge Breidlid økte fokuset på dette i takt med økende nasjonalisme og søken etter nasjonal identitet. Folk ønsket å forstå verden og sin egen plass i den.³¹

Den franske forfatteren og psykiateren Frantz Fanon (1925-1961) beskriver ulikheten i denne tankegangen. Fanon var selv født på Martinique og jobbet som lege under frigjøringskampen i Algerie. Fanon beskrev i sitt verk *The Wretched of the Earth* fra 1961 en tankegang der det koloniale vesten så på seg selv som det gode og de koloniserte var motsetningen. De var irrasjonelle, onde og ville. Han skrev at denne tankegangen dehumaniserte «den andre» og nærmest sidestilte dem med dyr. Fanon viste til hvordan mange zoologiske termer ble tatt i bruk i beskrivelsene av de koloniserte folkene. Fanon kalte dette manikeisme. En total mangel på kommunikasjon mellom koloniherre og innfødt. Fanon mente dette skapte et fiendebilde hos begge parter. En dysfunksjonell og splittende tankegang. En koloniherre som prøvde å temme de innfødte og innfødte som nektet å la seg temme. Klar til å angripe koloniherreren ved den minste tegn av svakhet. Et hierarki som ligner mer på ett i dyreriket enn i menneskenes verden.^{32 33}

2.2 Europeisk universalisme

Den amerikanske sosiologen Immanuel Wallerstein lanserte i 2006 en teori om at det finnes en europeisk universalisme. Wallerstein mener at i dagens moderne verden kan vi legge merke til at når europeiske ledere snakker om Orienten, så er det gjerne på en annen måte enn de snakker om vestlige land. Det er ofte snakk om å rettfærdiggjøre enten politiske eller militære aksjoner. Eksempler på dette er invasjonen i Irak, eller den i Afghanistan. For å forklare dette snakkes det ofte om begreper som universelle menneskerettigheter eller at de skal fremme demokratisk utvikling. Hvis det ikke er en ideologisk begrunnelse så er det ofte

---

³¹ Breidlid, 2006

³² Breidlid, 2006

³³ Fanon & Sartre, 1967

en økonomisk. Da er det markedskrefter det pekes på. Fellesnevneren her er at dette er verdier skapt i Europa og et syn på verden gjennom europeiske briller. Men de legges frem som universelle verdier. Wallerstein mener at det har vært brukt en retorikk som baserer seg på vestens overlegenhet fordi den er ideologisk basert på universelle verdier og sannheter. Men disse sannhetene er skapt av Vesten selv. Wallerstein kaller dette for europeisk universalisme³⁴

Wallerstein mener at verden vi kjenner i dag er hovedsakelig skapt basert på europeiske staters ekspansjon ut over resten av verden. Med på denne ekspansjonen har de tatt med seg ideologiske tanker om demokrati og menneskerett, og spredt kapitalismen. Samtidig har dette også vært en historie om økonomisk utnyttelse og militær erobring. Det ble også argumentert for at dette var en spredning av sivilisasjon. Wallerstein mener at et eksempel på europeisk ekspansjon som har fått stor innvirkning på verdenshistorien er Kristoffer Columbus sin oppdagelse av Amerika i 1492. Den nye verden som det ble kalt. I navnet «den nye verden» ligger det jo en tanke om at denne delen av verden ikke eksisterte før europeerne oppdaget den. De mektige azteker og inka-imperiene var ikke en del av historien. Etter oppdagelsen strømmet det til med europeere som tar med seg sykdom og grådighet. De innfødte ble brukt som gratis arbeidskraft og religiøse skatter ble smeltet ned til gull og fraktet over Atlanteren. Sykdommene som ble bragt med ruinerte lokalbefolkningen og utslettet en hel kultur. ³⁵

Wallerstein mener at koloniseringen av Amerika kan si oss mye om hvordan synet på «de andre» var i Europa på 1500-tallet. Koloniseringen ble diskutert i det som er kjent som Valladolid-debatten. I Denne debatten var det to menn som var sentrale. Den ene var Bartolomé de Las Casas. Han var en spansk misjonær som kjempet for rettighetene til urbefolkningen. Den andre var Juan Ginés de Sepúlveda, han var utdannet innen kunst og teologi og argumenterte for spanjolenes kolonisering av Amerika. Disse to møttes i en debatt i Valladolid i 1550. Her diskuterte de om spanjolenes handlinger i Amerika kunne rettfærdiggjøres. Las Casas diskuterte for at de innfødte var likestilte og at Spanjolene ikke hadde noen rett til å kolonisere deres land og herske over dem. Sepúlveda derimot stod

---

³⁴ Wallerstein & Vikene, 2007, s. 11-17

³⁵ Wallerstein & Vikene, 2007, s. 17-61

for den koloniale tankegangen. Han mente de innfødte var barbarer som var uopplyste og ville. Det var derfor hensiktsmessig at de ble styrt av noen som var mer siviliserte. Det var rett og slett i deres beste interesse å bli kolonisert. Sepúlveda refererte til tanker fra Aristoteles, Augustin og Thomas Aquinas som alle er tenkere som har hatt en stor innflytelse i vesten. Han tegnet et bilde av en gjennomgående vestlig tankegang med rot hos antikkens filosofer. En vestlig ide-tradisjon som baserte seg på en sivilisasjonsmessig overlegenhet. Allerede her starter diskursen om sivilisert og ikke-sivilisert.³⁶

Ifølge Wallerstein ble det på 1700 og 1800-tallet skrevet mye om Østen i Europa. Kina, Persia og det osmanske riket. I motsetning til diskursen rundt «den nye verden» kunne de her ikke påstå at «de andre» var usiviliserte, for deres sivilisasjoner var gamle og velfungerende. På bakgrunn av dette oppsto det en ny diskurs, nemlig moderne og umoderne. Vesten var moderne, mens Østen hadde sluttet å utvikle seg. Disse landene var ikke i stand til å utvikle seg uten intervensjon fra vesten. De som skrev og forsket på Orienten var stort sett europeere eller fra Nord-Amerika. De hadde ikke nødvendigvis kunnskap om språket eller kulturen til området de skrev om. Wallerstein mente at dette førte til at deres beskrivelser av Orienten var kraftig farget av deres egen europeiske tilhørighet og den koloniale tradisjonen. Dette er jo nettopp hovedessensen i Edward Said sin teori om Orientalisme.

2.3 Orientalisme

I en samtale om vestens bilde av Østen er det umulig å komme utenom Edward W. Said og hans verk *Orientalismen*. Said har gjennomført en enorm undersøkelse av vestens bilder av «de andre». Said har palestinsk opprinnelse men jobbet som litteraturprofessor i USA ved universitetet i Columbia. Said sin teori om Orientalisme har vært viktig i diskusjonen rundt forholdet mellom Vest og Øst. Begrepet Orientalisme har vært i endring. Tidligere var betydningen av en orientalist en som var ekspert på språk og litteratur fra Østen. Dette endret seg utover 1900-tallet sammen med avkolonialiseringen og fikk mer en betydning av en som har et negativt bilde av Orienten eller som ser dem som tilbakeliggende. Dette begrepet har etter hvert blitt et av de mest ladede innen akademia. Said bruker begrepet

---

³⁶ Wallerstein & Vikene, 2007, s. 17-61

Oriente for Østen og Oksidenten for Vesten. Said gikk gjennom vestlig skjønnlitteratur, politiske traktater, vitenskapelige verker, reisebøker, og religiøse og filologiske studier om Orienten. Said er opptatt av diskursbruken og hvilken makt de som skrev hadde. Han var inspirert av Foucault og hans teori om at diskurser er knyttet til makt. Diskurser bestemmer sosiale systemer og politisk orden. Diskurser skaper virkelighet og bestemmer oppfatninger i samfunnet. Said mente at diskursen rundt Orienten skapte et bilde om at det var grunnleggende forskjeller mellom Orienten og Oksidenten. Han mente at Orienten ble fremstilt som underlegen og det ble skapt et skille mellom «oss» og «de andre». Said mente at diskursen rundt Orienten var det som skapte Orienten. Det ble ment som et område av verden som var annerledes, underutviklet og underlegne vesten. Said mente at det gjennom historien har foregått en systematisk politisk, økonomisk og psykologisk undertrykkelse av den ikke-vestlige verden.³⁷

Said mente at historikeren fra vesten skrev fra et perspektiv hvor han selv er en del av det europeiske koloniale prosjekt. Dette gjør at bildet av Østen i europeisk litteratur er blitt eksotifisert og har skapt et skille mellom det rasjonelle Vesten og det irrasjonelle og underlegne Østen. Said mente at bildet av Østen ble skapt av europeiske forestillinger om overlegenhet. Østens historie ble definert av vestlige historikere. Det er den europeiske/vestlige oppfatningen av Orienten som er lagt til grunn for hva som er sannhet om Orienten. Denne sannheten fokuserte hovedsaklig på hvordan de var annerledes fra vesten og skapte bildet om at de var annerledes og mystiske. Vesten er sivilisert, moderne og overlegen. Østen er despotisk, underlegen og usivilisert. Said mente at disse forskjellene ble manifestert av en akademisk tradisjon som skapte dette negative bildet av Orienten som «de andre». Denne diskursen som hadde mystifisering og tilbakeliggenhet som utgangspunkt. Dette bildet og denne diskursen skal jeg senere se om eksisterer hos Hansson. Hansson er jo selv skolert i en vestlig utdanningstradisjon og har vokst opp og levd i perioden hvor disse tankene ifølge Said var gjeldende. En tid med økende nasjonalisme og i et nylig selvstendig Norge som lette etter sin identitet som nasjonalstat.

---

³⁷ Said & Aabakken, 2018

2.4 Orientalistisk fremstilling av «de andre» på starten av 1900-tallet: Lawrence of Arabia

For å vise hvordan fremstillingen av Midtøsten var på starten av 1900-tallet vil jeg trekke frem den meget velkjente historien om Thomas Edward Lawrence. Han er bedre kjent som Lawrence of Arabia. Denne historien er relevant fordi Lawrence er i en lignende posisjon som Hansson. Han har tilbragt mye tid i regionen og skrevet og utgitt memoarer. Lawrence sine historier har kanskje blitt litt mer kjent enn Hansson sine, men det er uansett likheter. Lawrence var en britisk offiser som er blitt uødeliggjort gjennom verket om hans opplevelser i Midtøsten, *Seven Pillars of Wisdom*. I denne boken forteller han om sine krigserfaringer, men skriver også om arabisk kultur og geografi. Lawrence tilbragte tid i Syria, Beirut og Jordan før Første verdenskrig brøt ut. Her lærte han seg Arabisk og ble kjent med den arabiske kulturen. Da første verdenskrig brøt ut ble han stasjonert i Kairo og skulle virke som en etterretningsoffiser i det britiske militæret. Lawrence skulle fungere som et bindeledd mellom britene og araberne. Britenes ønske var å svekke det osmanske riket og ville derfor at araberne skulle gjøre opprør i regionen. Britene støttet derfor et opprør som startet på den arabiske halvøy og sendte Lawrence dit for å bistå opprørerne. Her ble Lawrence med å kjempe en geriljakrig mot osmanske styrker. Lawrence klarte å få flere arabiske opprørsgrupper til å gå sammen for å kjempe mot en felles fiende. Etter dette klarte de arabiske opprørerne å innta strategisk viktige byer og bidro til Britenes seier i Midtøsten.³⁸

Said sin påstand var at orientalisme grunnleggende sett var en politisk doktrine påtvunget Orienten fordi Orienten var svakere enn Vesten, noe som byttet ut Orientens ulikhet til fordel for svakhet. Said fortalte at i Vesten virket det som at Orienten eksisterte for at Vesten skulle fortelle om den. Fra 1800 til 1950 ble det skrevet omtrent 60 000 bøker om Orienten. Dette skapte en vestlig sannhet og et bilde om hvordan Orienten var. Denne virkeligheten var full av klisjeer, antagelser og vestlig lærdom om Østen. Dette bildet var preget av tyranni, en avvikende mentalitet og en inngrodd unøyaktighet, samt en generell tilbakeliggighet. Dette

---

³⁸ Lawrence, 2006

vestlige bildet ble en sannhet om hvordan Orienten var, og dette bildet ble reproduisert i utallige romaner og artikler.³⁹

Edward Said mente at historien om E. T. Lawrence var ett eksempel på ett slikt verk. Han mente at fremstillingen i *Seven Pillars of Wisdom* var orientalistisk. Han mente at boken får Orienten til å virke livløs, tidløs og kraftløs. Det er Lawrence som fikk ting til å skje.

Menneskene som bor der var tiltaksløse og opprøret måtte settes i gang og styres av vestlige krefter. I Et brev Lawrence skrev til V.W. Richards som Said viste til i boken sin kan vi se hvordan han tenkte om araberne.

araberen appellerte til min fantasi. Det er den gamle, gamle sivilisasjonen som har foredlet seg fri fra husguder og halvparten av stasen vi raskt ifører oss. Forherligelsen av bare det aller nødvendigste av materielle ting er bra, men medfører tydeligvis en like nødtørftig moral også. De tenker bare i nået og forsøker å komme seg gjennom livet uten å måtte runde hjørner eller bestige fjell. Det er delvis en mental og moralsk tretthet, en rase som har nådd grensen for hva de kan lære, og for å unngå vanskeligheter må de kaste mye av det vi mener er hederlig og viktig over bord: allikevel mener jeg at jeg, uten å dele deres synspunkter, kan forstå dem godt nok til å se meg selv og andre utlendinger med deres øyne, og uten å fordømme dem. Jeg vet jeg er en fremmed for dem og at jeg alltid vil være det; men jeg kan ikke se ned på dem, like lite som jeg kan forandre dem.⁴⁰

Dette er den klassiske mystifiseringen av Østen som Said skrev om. Han beskrev de også som enkle mennesker som ikke hadde det samme materialistiske behovet som de som bodde i Vesten. De tenkte ikke så mye, de hadde ikke de samme bekymringene. Han beskrev dem som en lat og mindre intelligent rase. Men han klarte tydeligvis å forstå dem, han hadde kunnskapen om dem og vet hvordan de var. Han kunne skape en sannhet om hvordan disse menneskene var. Said snakket om hvordan vesten tar fra Orienten muligheten til å representere seg selv. Det var den vestlige eksperten som vet hvordan de var. De hadde studert kulturen og satt på svaret og definisjonsmakten. Said skrev spesifikt om hvordan den vestlige Orientalisten definerer Orienten.

Orientalisten kartlegger Orienten ovenfra i den hensikt å få oversikten over hele det panoramaet som utfolder seg foran ham – kultur, religion, tankegang, historie, samfunn. For å klare dette må han se hver enkelt detalj gjennom en innretning av forenklete kategorier (semitten, den muslimske tankegang, Orienten, osv.) Siden disse kategoriene i det alt vesentlige er skjematisk og effektive, og siden det mer

---

³⁹ Said & Aabakken, 2018

⁴⁰ Said & Aabakken, 2018, s. 250

eller mindre antas at orientaleren er ute av stand til å kjenne seg selv slik orientlisten kan, vil en hvilken som helst oppfatning om Orienten basere sin logikk og styrke på den person, institusjon eller diskurs som innehar den. Enhver utstrakt oppfatning vil være grunnleggende konservativ, vi har sett hvordan disse tankene har overlevd, helt uavhengig av beviser på det motsatte, i historien om Vestens tanker om Den nære orient. Orientalisten er hovedsakelig en slags agent for slike utbredte oppfatninger.⁴¹

Ifølge Said var det den vestlige orientalistiske agent som skapte bildet av Orienten. Han skapte oppfatningen om Orienten, det var ingen objektiv sannhet. Det var et bilde av «de andre» som var skapt og påtvunget Orienten. Kunnskap om Østen ble samlet inn for å forstå samfunnet deres, men grunnen til at europeerne ønsket å forstå det var for å styre over det og påvirke dem. I fortellingen om Lawrence var det europeeren som dro orienten inn i den moderne verden. De brukte kunnskapen som Lawrence hadde om araberne til å påvirke dem. For de var enkle mennesker som kunne styres hvis du har nok kunnskap. Det arabiske opprøret var inspirert og godkjent av britene. Suksessen til opprøret var også en brite sitt arbeid. Britene ga liv til den gamle tilbakeliggende Orienten og ga dem en del av den moderne historien. De fikk lov til å spille en rolle. I dette sitatet av T. E. Lawrence ser vi hvordan han så på sin rolle og hvor stor innflytelse han har hatt:

Jeg aktet å skape en ny nasjon, å gjenreise tapt innflytelse, å gi tyve millioner semitter et grunnlag for å bygge et inspirert drømmepalass av sine nasjonale tanker.... Alle provinsene underlagt imperiet var ikke verdt én død engelsk gutt for meg. Om jeg har gitt Østen tilbake litt selvtillit, et mål, idealer: om jeg har gjort det normale, hvite styret over de røde mer påtrengende, så har jeg til en viss grad tilpasset disse menneskene til det nye samveldet der de dominerende raser vil glemme sine brutale triumfer og hvite og røde og gule og brune og svarte reise seg sammen, uten å skule på hverandre, til verdens beste⁴²

Lawrence tok æren for hele prosessen. Det var europeeren som skulle gi dem landet sitt, frihet og gjøre dem til en del av den moderne verden. Dette var ikke noe de hadde klart selv. De hadde ingen verdi i hans øyne i forhold til en engelsk gutt. Denne nye nasjonen skulle også skapes i et vestlig bilde. Det skulle tilpasses den nye vestlige verdensordenen. Dette bygget på den tankegangen Som Said har påpekt om at Østen er tilbakeliggende og må

---

⁴¹ Said & Aabakken, 2018, s. 261

⁴² Said & Aabakken, 2018, s. 263

utvikles av vesten, og mot vesten. Dette er et eksempel på en tankegang jeg skal se om eksisterer hos Hansson.^{43 44}

3.0 Michael Hansson, Oppvekst og unge år.

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for Michael Hansson sitt liv før han tiltrådte som dommer ved de blandende domstoler i Egypt. Begrunnelsen for å gjøre dette er at jeg mener det er viktig å forstå hva slags mann det er vi har med å gjøre. Det er viktig å forstå hva som har formet Hansson som person og hva som har bidratt til å skape hans forestillinger om «de andre» og den generelle verdensoppfattelsen han innehar. Oppvekst og studieårene er derfor viktig siden dette er årene mange mennesker finner sin identitet og sine moralske verdier. Mennesker blir i mange tilfeller påvirket av sine omgivelser. For å forstå Hansson sine fortolkningsrammer er det nødvendig å vite hvilke innflytelser han har hatt og i hvilke omgivelser han vokste opp.

3.1 Oppvekst

Michael Hansson vokste opp i en borgerlig familie i Christiania. Dette har satt tydelige spor. Han vokste opp i et miljø som han selv beskriver som en konservativ sosietet.⁴⁵ Hansson vokste opp i en familie med en tydelig politisk identitet. Familien Hansson var en høyrefamilie. I familien Hansson skrev de Høire med «i», en ordentlig borgerlig familie. Michael Hansson var en riksmålsmann, som flere i hans familie. Det er ikke mulig å beskrive Michael Hansson uten å beskrive hans familie. Familien Hansson inneholder flere av Norges ledende jurister. Michael Hansson sin far, Michael Skjelderup Hansson var en ledende skikkelse i den private norske forsikringsbransjen, Høyesterettsadvokat og leder for forsikringsselskapene Storebrand og Idun. Hans mor, Catherine Larsson kom fra en annen embetsmannfamilie som inneholdt blant annet Oda Larsson, bedre kjent som kunstneren Oda Krogh. Gift med Christian Krogh, og gjort udødelig gjennom Romanen Oda! (1983)

---

⁴³ Achir, 2017

⁴⁴ Macfie, 2007

⁴⁵ Hansson, 1945, s. 166

skrevet av Ketil Bjørnstad. Michael Hansson var barn nummer fem av syv og vokste opp med mange søsken.^{46 47}

Skoletiden var trøblete for Michael Hansson. Han syntes spesielt lærerne var tøffe å ha med å gjøre. Han skriver om sin lærerinne at «Frøken var av den gamle skole. Hun delte prylene i 'godbank' og 'ondbank' – ingen av delene var riktig behagelige, og hun hadde sine faste regler som ingen overtrådte ustraffet.»⁴⁸ Han syntes reglene var strenge og vurderingsmåten fungerte dårlig for han. Dette førte til at selv om han var en smart ung gutt fikk han nokså dårlige karakterer på skolen. Han fikk mange anmerkninger og fikk smake spanskkrøret gjentatte ganger, han ble også utsatt for fysisk avstraffelse hjemme. Når Hansson forteller om dette fremstiller han det som at det allerede bodde en liten aspirerende jurist i han. Han mente nemlig at det var urimelig at han skulle straffes både på skolen og hjemme, Hansson skriver «Det fikk ham til "høflig, men engstelig" å gjøre faren oppmerksom på det urimelige i en slik "dobbeltskatning" og han mente derfor at et av "de eldste og mest uomtvistelige rettsprinsipper: "non bis in idem" – ikke to ganger for samme sak – må(tte)" ha ligget latent i hans underbevissthet.⁴⁹ Et slikt argument hadde imidlertid den ønskede effekt hos faren, høyesterettsadvokaten som gjorde en slutt på straffen hjemme.

Da skolearbeid ikke interesserte Michael Hansson som ung var det politikken som vant hans hjerte. Han ble grepet av det pulserende politiske livet og debatten som fant sted på stortinget. Han skriver selv at «Mitt egentlige liv levde jeg utenfor skolen. Det var med skam å melde presse og politikk som i de dager tok min interesse fangen. Jeg "satt" – mere eller mindre regelmessig – på Stortinget i 4-5 år fra 1888 av, men da jeg var under stortingsmenns og til å begynne med også under den kriminelle lavalder, var det på Stortingsgalleriet jeg satt.»⁵⁰ Hans politiske interesse gjorde også at han tidlig fikk prøve seg som journalist.

Hansson skriver om dette at:

i russeåret (1895) forsynte jeg til stadighet bladet "Oplændingen" på Gjøvik med politiske ledere og korrespondanser. Bladet var i de dager konservativt, men har visst siden skiftet politisk overbevisning noen ganger. (...) Og det både smigret og moret mig når, som det undertiden hendte, mine ledere, forfattet i det daværende

---

⁴⁶ Finne-Grønn, 1939

⁴⁷ Wasberg, 1999

⁴⁸ Hansson, 1945, s. 20

⁴⁹ Hansson, 1945, s. 29

⁵⁰ Hansson, 1945, s. 24

Frognergaten 18 av en Christiania-student, blev citert i hovedstadsblad som uttrykk for 'stemningen blandt bønderne på Oplandene'. Det gav mig et lite innblikk i journalistikkens mysterier.⁵¹

3.2 Studentårene

Da skoleårene har blitt beskrevet som vanskelige av Hansson blir Studietiden lagt frem som en slags blomstringsperiode. Han syntes juss-studiet var spennende, men spesielt det sosiale og politiske studentlivet. Hansson syntes som mange andre at friheten du har som student er fantastisk, han skriver «For en befrielse det var å vite at jeg ikke mere efter ferien fra den og den dag i august skulde møte hver dag på katedralskolen «renlig og ordentlig påkledd i betimelig tid på skolen», som det stod i ordensreglementet.»⁵² Hansson var klar for en ny periode av livet. Starten på Hanssons akademiske karriere var kanskje ikke helt det en ser for seg når du begynner på universitetet, men som jeg tror mange kjenner seg igjen i. Hansson skriver:

Mitt første møte med det Studentersamfund hvis hellige haller jeg så lenge hadde gledet mig til å betre, blev en bitter skuffelse. Det var immatrakuleringsfesten den 2. september 1894. Vi skulde feire begivenheten på vanlig måte med punsjebolle i samfundet. Efter hevdvunnen skikk servertes varm punsj i boller og i praktisk talt ubegrensede mengder. Punsjen var vel et mixtum compositum av tvilsomme ingredienser, hvis virkninger derimot var desto mere utvilsom. Servert varm hadde den særlig hurtige og mavebrekkende virkninger. Det var efter å ha drukket denne punsj som for øvrig smakte meget godt at en populær dosent fra Uppsala morgenen efter et punsjelag under det Nordisk-akademiske møte i Christiania i 1896, ytret de vel kjente ord til dem som kom op for å vekke ham: «jag vil aldrig mere drikka punsj – Varm forstås – om morgonen, tror jag»⁵³

Hansson hadde et dårlig forhold til den notoriske punsjebollen og likte dårlig hvor berusede hans medstudenter ble. Han var sterkt delaktig i å få punsjebollen avskaffet i 1904. Hansson fremstiller seg selv allerede i ung alder som en med måtehold. Høsten 1895 ble Han valgt inn i styret til Studentersamfundet. I 1905 sitter han også som formann i to semestre. Han husker tilbake til mange glimrende foredrag som ble holdt av noen av de fremste forfattere, politikere og folk fra alle samfunnslag. Det var en stor ære og få holde foredrag i Studentersamfundet. Hansson var glad i Studentersamfundet fordi her stod yringsfriheten sterkt og meningsmangfoldet var stort

---

⁵¹ Hansson, 1945, s. 26

⁵² Hansson, 1945, s. 37

⁵³ Hansson, 1945, s. 39

Hansson var aktiv i studentpolitikken i en periode av norsk historie som du definitivt kan si at har satt sine spor. Årstallet 1905 har stor betydning i norsk historie. Unionskampen preget naturligvis politikken i denne perioden og som tidligere nevnt var Hansson formann for Studentersamfundet i 1905. Hansson fikk ta aktivt del i debattene rundt unionsoppløsningen. Han ble blant annet utvalgt til å representere høyre i en debatt om Samfundet skulle heise unionsmerket eller rent flagg. Han fikk også holde en tale for det avtrappende ministeriet Stang, som nettopp hadde gått av. Hansson hadde fått i oppgave å holde en tale til fedrelandet på vegne av den konservative studentforening. Denne talen forteller mye om Hansson sitt politiske syn og hans syn på unionskampen. Fordi denne talen gir et så tydelig bilde på Hansson sitt ståsted er den gjengitt i sin helhet under.⁵⁴

Vårt folks splittelse i sig selv beklagelig, blir til så meget større skade ved den måte hvorpå striden føres, en måte som fikk pårørende uttrykk da våre motstandere slynget oss landsforrædernes navn i ansiktet. Og det gjorde de uaktet ingen kan være villigere en det konservative parti til om det fornødiges, i gjerning å bevise og med blod å underskrive de ord som blev talt av sjefen for det nu avgåtte ministrium: «hvad der skiller oss ad, er kun ringe i sammenligning med hvad der forener oss: kjærligheten til det felles fedreland,» ord hvis sannhet de vel bør merke sig som tror å kunne skremme oss med trusler om vold. Men når det er bragt dertil at nordmenn av nordmenn ikke kalles for nordmenn, kan det kun forklares av den nedgang i det offentlige livs moral som har funnet så mange og så forskjellige uttrykk. Særlig en måte har det ytret sig på, som er altfor iøjnefallende til ikke å sees av alle. Jeg sikter til egennyttens, som mere og mere har grepet om sig. Et medlem av Kongens råd har nylig i Den konservative studentforening pekt på den dype sannhet at vårt arbeide i fedrelandets tjeneste i lengden ikke kan bli tilfredsstillende for oss selv og ikke til gagn for landet med mindre det ene og alene tar hensyn til folkets tarv, og han minnet oss om det ord som ingen av oss er for god til å minnes om: «Søker ikke Eders eget!» Kjenner vårt arbeide intet annet hensyn enn dette ene til folkets tarv, blir det tilfredsstillende for oss – Tilfredsstillende når den sak som vi kjenper for seirer, og for så vidt tilfredsstillende også i nederlaget som vi jo da taper med ære. Men bortsett herfra har vårt land som gir sine sønner så meget der må fylle dem med begeistring og takknemlighet, rett til å kreve at dets beste er sønnenes eneste formål, og så sant vi omfatter Norge med usvikelig kjærlighet, så sant skal ingen oppofrelse for dets skyld være for stor. Å nå en ideell efterfølgelse av budet som burde være det offentlige livs store bud: Søker ikke Eders eget, lykkes ikke fullt ut for noen. Men vi kan – og får jeg lov til å si, vi skal – bringe bringe det så vidt at det menneskelig talt ikke kan reises tvil om vår uegenytte. La oss da, eldre og yngre, samles i ærlig streben for hvad der gagnar det land og det folk vi regner det for en heder å tilhøre, og la oss

---

⁵⁴ Hansson, 1945, s. 56-60

i tette geleder fylke oss om den fane som bærer innskriften: Søker kun fedrelandets!⁵⁵

Hansson var tydelig opptatt av å ha et samlet Norge. Dette er en nasjonalistisk tale som spilte tydelig på patos knyttet til nasjonalfølelse. Hansson ønsket at nordmenn skulle samle seg rundt en felles kjærlighet for fedrelandet. Denne tanken om et samlet Norge og en felles nasjonal identitet går igjen hos Hansson og vil bli diskutert mer i kapittel 7.

Når Hansson skriver sine memoarer på 1940-tallet så han tilbake på hvordan utviklingen av Studentersamfundet ble etter sin egen tid. Hansson var skuffet over utviklingen og skriver «Da kommunismen begynte å herje blant den akademiske ungdom, og arbeiderpartiet til slutt fikk flertall i Samfundet, blev det slutt på menings- og ytringsfriheten der.»⁵⁶ Hansson skriver også om et møte i Samfundet der Nils Collett Vogt skulle hylles. Om dette skriver han:

Møtet var det første i semesteret, og styret fremla sitt program – et fullstendig hardkokt kommunistisk program og likeså ensrettet som vi siden har sett N. S. praktisere det. Formannen erklærte med et alvor som stod i full harmoni med det åndelige gravkammer han forrettet i, at selvfølgelig var programmet satt sammen utelukkende ut fra det politiske og sociale syn som hadde seiret ved valgene. Andektig lyttet studentene til dette. Jeg var sikkert den eneste i forsamlingen hvis åsyn oplystes av et smil over den groteske motsetning mellom dette drepende åndstyranni og frihetshelten som de var kommet sammen for å hylde.⁵⁷

Hansson nevner flere ganger i sine memoarer hvor opptatt han var av Dreyfussaken. Dreyfussaken er et av de mest kjente justismordene i historien. Alfred Dreyfus var en jødisk franskmann i det franske offiserskorpset. Hansson skriver om saken. «Hele verden fulgte forhandlingene med spenning, ikke minst de norske studenter. Jeg undres om en enkelt manns skjebne noen sinne har kunnet gripe sinnene så sterkt i hans egen samtid som kaptein Dreyfus? For en gangs skyld følte man brorskapet mellom menneskene i rettsstatene – altså i alle civiliserte land.»⁵⁸ Hansson skriver videre om hvordan denne saken ga han ett inntrykk av hvordan religion kan påvirke mennesker.

Domstolens samtlige tre kammer med i alt over tredve dommere deltok i saken, og tross alle divergenser i politisk, religiøs og social henseende erkjente hver og en av

---

⁵⁵ Hansson, 1945, s. 58-59

⁵⁶ Hansson, 1945, s. 44

⁵⁷ Hansson, 1945, s. 45

⁵⁸ Hansson, 1945, s. 73

dem at Dreyfus uskyld var bevist til evidens. Og det blev fastslått i den utførlige motivering at de dommer som var overgått kaptein Dreyfus, var bygd på svik og falske dokumenter – og man kan trygt tilføye religiøs fanatisme paret med jødehat. Den lidenskap som denne sak grep mig med, har egentlig aldri forlatt mig. Jeg skaffet mig senere Joseph Reinachs 6 bind sterke verk om Dreyfussaken i alle dens detaljer og leste fra perm til perm foruten meget annet som jeg kunde komme over. Det var ikke bortkastet, for sannelig skulde jeg ikke oppleve at selv etter kassasjonsrettens dom var det var det ikke bare en stor del av den gemene hop i de katolske land, men endog en og annen av mine katolske kolleger ved de blandede domstoler i Egypt, som satte sitt skjønn, d. v. s. sin fanatisme over den franske høieste domstols og hevdet Dreyfus skyld.⁵⁹

Hansson avslutter med et viktig poeng. Han knytter tilhørighet til katolske land og dets religion til verdensoppfattelsen til innbyggerne. Han går til og med så langt at han kaller deres religion fanatisme. Dette synet på religion og kritikken av et verdenssyn basert på religion kan være interessant når han skal beskrive samfunnet i det islamske Egypt. Hansson kommer jo selv fra en hjem som var mindre religiøst i forhold til andre europeiske nasjoner i sin samtid. Og fra et land som har vært uten store religiøse konflikter i nyere tid. Hvis vi skal tenke hvordan en slik tilnærming fungerer for Hansson og hans blikk på Egypt så kan det på den ene siden gjøre det vanskelig å forstå ett dypt religiøst samfunn når du ikke selv er religiøs. Eller så kan Hansson få et mer objektivt blikk på hvordan samfunnet fungerer uten å se det gjennom f.eks. «kristne briller» slik mange europeere har gjort før han. Jeg kommer mer tilbake til dette i undersøkelsen av Hansson sine memoarer fra tiden i Egypt.

3.3 Livet som advokat og dommerfullmektig

Etter å ha fullført sine studier var Hansson klar til å ta fatt på juristgjerningen, men slik ble det ikke. Hansson trodde han hadde gjennomført sin verneplikt i tiden han tilbrakte i marinen, men myndighetene så det ikke slik. Han ble derfor beordret til å gjennomføre et hundredagers kurs hos trenkorpset på Starum. Hansson beskriver dette som hundre dager han aldri får igjen med kummerlige sanitære forhold. Dette gjorde at Hansson ikke kunne ta seg fast stilling som advokatfullmektig. Hansson fikk isteden ordnet en jobb som ekstrafullmektig hos Høyesterettsadvokatene Seip, Lundh og Rygh, hvor hans far tidligere hadde jobbet. Etter de hundre dagene på Starum dro Hansson til London for å lære engelsk.

---

⁵⁹ Hansson, 1945, s. 73-74

Her bodde han i et værelse hos en engelsk familie like ved Hyde Park. Hansson skriver vittig om hvordan den unge piken i familien oppfattet nordmenn:

Som så mange andre utlendinger trodde denne unge dame at Norge lå på Nordpolen, at nordmennene gikk klædd som eskimoer og at isbjørner snuste omkring teltene våre om natten. En morgen da jeg morgenfrisk kom inn til frokostbordet iført en ny dress fra skredder Rohde, komplimenterte verten mig med dressen og spurte hvor jeg hadde fått den fra. Da jeg svarte Christiania, fniste niecen, hvorpå jeg ublidt spurte: Hvad ler de av? – Jeg trodde ikke man kunde få sånne klær i Norge. – You stupid girl, sa onkelen. – Min medpensjonær Peter Michelet og jeg gav henne derpå et lite kursus i Englands historie fra de tider da norske vikinger opdaget deres usselige land og begynte å herje der. For å ikke gjøre det for vanskelig for henne, skjelnnet vi ikke så nøie mellem norske og danske vikinger og tok rundhåndet Knut den mektige til inntekt for oss. Danmark har jo dessuten okkupert så mange av våre store menn. Senere i livet har jeg naturligvis støtt på flere lignende tilfelle av vrangforestillinger angående Norge eller av uvitenhet av Norges eksistens i det hele tatt. Den er meget utbredt.⁶⁰

Her får vi et lite inntrykk av Norges posisjon internasjonalt, eller mangel på posisjon. Vi får også ett nytt innblikk av Hansson sin nasjonalisme. Engelskkunnskapen hos unge nordmenn på starten av 1900-tallet var helt annerledes enn den er i dag. Det var slettes ikke vanlig å kunne engelsk. Hansson hadde ikke hatt noen tidligere opplæring før han dro til London, men i løpet av sin tid i England lærte han seg språket ganske godt. Hvert fall godt nok til å overvære debatter i Underhuset. Da Hansson kom hjem fra London begynte han som dommerfullmektig ved byfogden i Fredrikstad. Her fikk Hansson oppleve at livet i distriktet ikke er det samme som i byen. Han hadde mange interessante opplevelser i sitt første år i Fredrikstad og i hans andre år fikk han selv opptre som byfogd da byfogden selv var bortreist i fem måneder. Hansson ser tilbake på sin tid i Fredrikstad med glede.⁶¹

I januar 1903 reiste Hansson tilbake til Kristiania og jobbet som fullmektig hos advokatene Seip, Lundh og Rygh. Her forberedte Hansson seg til advokaturen som han fullførte høsten 1905. høsten 1904 var Hansson også formann i Studentersamfundet. Studentersamfundet hadde på denne tiden en viktig politisk rolle i samfunnet. Unionsstriden var naturligvis en viktig sak på dette tidspunktet, og Hansson fikk ta del i oppbyggingen til denne historiske hendelsen. Hansson selv var tydelig på at Norge burde gå ut av unionen. Hansson fikk æren

---

⁶⁰ Hansson, 1945, s. 87-88

⁶¹ Hansson, 1945, s. 115-118

av å lede 17. mai-komiteen i Oslo by i 1905. Han beskriver det som en helt spesiell 17. mai, det lå en forventning i luften og det var en stemning han aldri før hadde opplevd. Dagen ble et frempek til det som skulle skje bare noen uker senere. Hansson var selv til stede på stortinget da unionsoppløsningen ble vedtatt den syvende juni 1905. Som formann i Studentersamfundet ledet Hansson et av de viktigste fora for politisk debatt i Norge. Hansson fikk personlig beskjed fra statsminister Christian Michelsen om at debatter i studentsamfunnet ikke skulle skape sinne hos folket og at under Karlstad-forhandlingene skulle temaet ikke debatteres så lenge de foregikk. Dette ble respektert av Hansson og de øvrige i Studentersamfundet. Hansson sto altså midt i en av de viktigste hendelsene i norsk historie.⁶²

Etter at spørsmålet om kongedømme eller republikk var diskutert livlig blant studentene frem mot folkeavstemningen 12-13. november 1905, arrangerte Studentersamfunnet 18. november et møte til ære for storting og regjering. Dette var samme dag som Stortinget valgte Danmarks prins Carl til konge, og meningen var at statsministeren og medlemmer av Stortinget skulle komme og motta studentenes hyllest. Problemet var bare det at man forgjeves ventet på telegram fra Carl om at han faktisk sa ja. Tiden gikk, og det viste seg til sist at bekræftelsen var blitt liggende i en bunke med telegrammer hos Telegrafverket – forfedrene til dagens Telenor. Først i ni-tiden om kvelden kom representantene for den lovgivende og utøvende makt til Studentersamfunnet, og der lot de Michael Hansson forkynne at prins Carl hadde sagt ja til å bli Kong Haakon VII og til å kalle sin lille sønn for Olav. Noen timer senere kunne Hansson selv feire at han fylte 30 år, og en ukes tid etter det igjen, den 27. november, var han blant dem som gikk i front av Folketoget som gikk til Slottet for å hylle den nye kongen.⁶³

Etter sin innsats i Studentersamfundet fikk Hansson tilbud om å bli attache for utenriksetaten ved legasjonen i Moskva. Men slik ble det ikke, Hansson fikk et tilbud av sine sjefer han ikke kunne si nei til og ble værende i Norge en liten stund lenger. På forsommeren 1906 fikk Hansson tilbud om å reise til Egypt å bli dommer i de blandede domstoler. Hansson var ikke første nordmann som fikk denne muligheten. Først ut var tidligere statsminister

---

⁶² Hansson, 1945, s. 115-118

⁶³ Hansson, 1945, s. 115-118

under unionstiden Gregers Gram. Han jobbet der i syv år før han ble høyesterettsdommer i Norge. Etter han kom Joh. B. Borchgrevink og Halvard Heggen. Kravene som ble stilt til Hansson var at han måtte være fylt 30 og snakke flytende fransk. Han besto så vidt den ene. Hansson beskriver sine franskkunnskaper som fullstendig fraværende. På tross av dette gikk Hansson med på å møte den egyptiske regjeringens juridiske rådgiver ved Grand Hotel i Kristiania. Det kan vi si at startet sånn passe. «Til hans hilsen «Comment allez-vous», svarte jeg på engelsk at jeg ikke forstod hvad han sa». Ingen fantastisk start, men han viste til hvor fort han hadde lært engelsk og de kom etter hvert frem til en enighet. Den inkluderte at Hansson skulle bo 6 måneder i Frankrike og lære seg språket før han tok fatt på dommergjerningen i Egypt. 1. september 1906 reiser Hansson til Frankrike. ⁶⁴

Hansson beskriver sin første tid i Frankrike som slitsom. Han var klok i å ikke gå i den fellen så mange norske studenter gjør når de reiser utenlands. Han valgte og ikke bo i Paris for å unngå norsk og engelsktalende mennesker. Han ville tvinge seg selv til å lære språket ved og kun omgås fransktalende. Hansson valgte å reise til Le Havre, her tok han inn hos en eldre fransk dame som hadde flere unge franskmenn boende hos henne. Hansson beskriver for mange en kjent følelse når du er i en slik situasjon, «På nytt følte jeg mig, som i London noen år tidligere, som en imbesil når Madame eller noen av mine medpensjonærer mente de burde være så vennlige å henvende noen ord til mig. Jeg tryglet dem om å la være – inntil videre»⁶⁵. Hansson gikk til fransklærer flere timer om dagen og jobbet hardt med å lære språket. Hansson bestemte seg etter hvert at han skulle snakke med så mange mennesker han kunne og ville lære seg språket ved å bruke det aktivt. Allerede i begynnelsen av desember ble Hansson beordret til Egypt. Heldigvis for Hansson var det flere av de andre dommerne som hadde slitt med språket i starten og til og med noen som aldri mestret det. Ved juletider går Michael Hansson i land i Alexandria etter en lang båtreise fra Frankrike, og hans egyptiske eventyr er offisielt i gang. ⁶⁶

4.0 De blandede domstoler

Institusjonen som Michael Hansson skulle arbeide i – De blandede domstoler – ble opprettet i 1875, og Hansson fikk anledning til å arbeide for den fra 1906-1931. Jeg skal i dette

---

⁶⁴ Hansson, 1945, s. 118-120

⁶⁵ Hansson, 1945, s. 210

⁶⁶ Hansson, 1945, s. 210-214

kapittelet gjøre rede for domstolenes opprettelse og funksjon, slik den utviklet seg både før Hanssons ankomst og i hans tid som dommer. Sentralt står spørsmålet om på hvilket juridisk grunnlag domstolen arbeidet – forholdet mellom gammel osmansk rett, islamsk sharia og ulike europeiske lovverk. Jeg vil også se på forholdet mellom domstolen og både britiske og lokale egyptiske myndigheter. Sist vil jeg også si noe om Norges bidrag til domstolens virksomhet; det var ikke mange norske jurister som arbeidet i Egypt, men Hansson var ikke den eneste i årene domstolen var i virksomhet.

4.1 Osmansk lov i moderne tid

På starten av 1800 tallet var fortsatt Egypt en del av det osmanske riket. Lovene var derfor sterkt påvirket av det. I det osmanske riket var lovsystemet slik at det var en blanding av tradisjonell religiøs lov kalt sharia og en sekulær lov som ble kalt Kanun. Det var også slik at det osmanske systemet hadde tre forskjellige rettssystem, ett for muslimer, ett for ikke-muslimer og en handelsdomstol. Det osmanske riket lot også lokale myndigheter få lov til å tilpasse lovene litt til sitt eget samfunn. Dette gjorde det enklere å kontrollere provinsene i riket og å unngå opprør. Etter 1800 skjedde det store forandringer innen islamsk lov. På den ene siden var det en innsnevring av sharia sin rolle til fordel for vestlige rettsmodeller. Denne tendensen har dominert i den konkrete praktiseringen av lover i islamske land. På den andre siden er det også land som har gått motsatt vei. De hadde valgt å styrke sharia gjennom en modernisering av de tradisjonelle lovene. I det osmanske riket var det over lengre tid en overgang fra et system der selvstendige lærde hadde mye rettslig makt, til ett system det staten fikk mer og mer makt. I 1839 gjennomførte ministeren Resid Pasha den første reformen som fikk juridisk betydning. Denne reformen slo fast at det skulle være samme lover for muslimer og ikke-muslimer.⁶⁷

Det ble også opprettet ulike lovgivende forsamlinger. I 1840 ble det vedtatt en ny straffelov. Denne loven var en viderebygging på de gamle Kanun-lovene. Kanun-lovene var lover som sultanen hadde bestemt. Disse gjaldt ved siden av Sharia. I 1856 kom et nytt reformprogram og to år senere kom også en ny straffelov. Denne loven var basert på et fransk, men tyrkifisert mønster. Det ble også opprettet ett tre-nivås appellrettssystem. I 1868 ble det innført et mer utviklet rettssystem. Det ble innført en høyere appellrett. Denne var delt i en

---

⁶⁷ Vikør, 2003, s. 195-218

lovgivende instans og en appellinstans. Det ble jobbet hardt for å passe inn sharia i dette nye systemet og det ble satt ned en kommisjon som skulle utvikle en slik lov. Denne kommisjonen inneholdt halvparten islamsk lærde og halvparten vestlig-trente jurister. I 1873 ble denne loven lagt frem. Den fikk navnet Mecelle. Den nye loven dekket økonomiske forhold, men ikke familierett, som var styrt av sharia. Den tok heller ikke opp strafferett som var basert på europeiske lover. Men den nye loven ble brukt som autoritetskilde i domstolene.⁶⁸

4.1.1 Egypt

Etter at Muhammed Ali tok makten i Egypt i 1805 har landet hatt en selvstendig utvikling, selv om de offisielt fortsatt var en del av det osmanske riket. Egypt fulgte til en viss grad de osmanske reformene, men gikk også sin egen vei. Det var i Egypt som ellers i det osmanske riket diskusjon om hvordan lovsystemet skulle utvikle seg. På den ene siden hadde de som ville modernisere lovsystemet. De ville ha den osmanske versjonen med kanun og en tilpassing av sharia til en mer moderne og vestlig tankegang. På den andre siden hadde de som ville bryte med den vestlige utviklingen og gi sharia større plass i lovsystemet. Men de ønsket en mer moderne versjon av sharia.⁶⁹

Muhammed Ali og hans etterkommere innførte som sultanen flere nye lover. I 1821 ble det presentert en ny straffelov i Egypt. Denne gjaldt forhold som mord, tyveri og bedrageri. I 1830 ble det laget en egen straffelov som skulle gjelde rundt saker om jordeiendom. I 1851 ble det osmanske rettssystemet delvis innført i Egypt. I 1875 ble det vedtatt en versjon av Mecelle-lovsystemet. Dette systemet ble i Egypt kalt for Murshid. Samtidig kom det også en ny personlov. Denne loven tok for seg giftemål, skilsmisse, testament og arv, og gaver. Når det kommer til rettssystemet i Egypt så ble det opprettet en hierarkisk appellrett i 1842. Her ble både privat og strafferett tatt opp. Det var nytt at sivil privatrett ble tatt opp i en domstol som ikke fulgte Sharia i Egypt. Sharia-domstolenes funksjon ble også endret. De hadde nå primært ansvar for personloven og ble mer byråkratisert og hierarkisert. Khediven i Kairo hadde kontroll over dommerne i denne instansen, ikke sultanen i Istanbul. Det ble også innført en

---

⁶⁸ Vikør, 2003, s. 195-218

⁶⁹ Vikør, 2003, s. 218-221

appellrett. Dette gjorde at en sak først ble ført for en hjelpedommer, så for en kadi (Sharia-dommer), men så kunne den ankes til et juridisk råd. Ett slikt råd hadde aldri før vært tatt i bruk i Egypt. Praktiseringen av straffelovene i Egypt fortsatte å følge prinsippene fra osmansk kanun fram til 1883. Disse lovene var en modernisering og revidering av de gamle kanunlovene, som igjen hovedsakelig bygde på prinsipper fra de klassiske sharialovene. Slik det ble praktisk gjennomført i forhold til straffelover var at du først fikk opp saken din i sharia-retten, og hvis kadien ikke kunne felle noen dom på grunnlag av sin tolkning av sharia ble saken tatt opp ved en sekulær domstol som dømte ut ifra kanun, som igjen var basert på Sharia.⁷⁰

De store endringene ved rettshåndhevelsen i Egypt skjer på grunn av europeerne. De godtok ikke å la seg dømme ut ifra sharia. Dette gjorde at de krevde særretter og å bli dømt etter sine egne lands lover. Det ble opprettet såkalte kapitulasjoner. Dette var det tradisjon for i det osmanske riket. I løpet av 1800-tallet tar europeerne mer og mer plass i det osmanske riket og får en betydelig økonomisk interesse og viktighet i riket. Kapitulasjonene ga europeerne stor makt og frihet. Dette ble veldig upopulært i Egypt og kediven ønsket å skape et mer stabilt system. Franskmennene hadde en sterk stilling i Egypt. De hadde et godt forhold til kediven og hadde siden Napoleon erobret Egypt skapt et sterkt forhold mellom landene. De var derfor redde for at en endring ville svekke dem i Egypt ovenfor britene. Det var en enorm rivalisering mellom europeiske nasjoner, og forholdet mellom britene og franskmennene var allerede anspent. Sultanen i Istanbul ønsket ikke at kediven skulle lage noen reform. De mente at dette var en del av utenrikspolitikken til det osmanske riket og den skulle kontrolleres av sultanen selv. På tross av dette tar kediven i 1867 initiativ til en reform hvor det skulle opprettes blandede domstoler i Egypt.⁷¹

4.2 De blandede domstoler

De blandede domstoler ble opprettet av den egyptiske kediven Ismael i 1875. Mannen bak domstolen var Nubar Pasha som senere ble statsminister i Egypt og som jobbet tett med kediven. Pasha sto bak en stor reform av Egypt sitt ekstremt kaotiske rettssystem på 1800-tallet. Før denne reformen var det konkurranse mellom konsulære, statlige og religiøse rettsinstanser om hvem som hadde lovlig makt. Lovene i de blandede domstoler var basert

---

⁷⁰ Vikør, 2003, s. 195-218

⁷¹ Vikør, 2003, s. 195-218

på prinsipper rundt sivil lov, men også med fokus på islamske og lokale prinsipper.

Dommerne ble utpekt av kediven, han valgte ut både lokale og internasjonale dommere. Alle som jobbet i domstolen, var under den egyptiske stats autoritet. De blandede domstoler var den sterkeste rettslige autoriteten i Egypt fra 1875 til 1949. Denne domstolen var operativ i en periode med store endringer i Egypt, men også i hele regionen. Bestemmelsene i domstolen reflekterer den menneskelige og økonomiske utviklingen i området. Domstolen har måttet håndtere kompliserte lovmessige utfordringer, men også problemer på et mer personlig og individuelt nivå. Store utfordringer som immunitet for utlendinger, inndragelse av eiendom, internasjonal bankvirksomhet og maritim handel. Selv om dette var historisk viktige lovbestemmelser var det lovene som gikk mer personlig inn på innbyggerne som fikk mest oppmerksomhet. Lover om skilsmisse og ekteskap mellom mennesker av forskjellige nasjonaliteter og religiøs tilhørighet.⁷²

Den grunnleggende tanken bak de blandede domstoler var at den skulle løse konflikter mellom utenlandske aktører i Egypt eller mellom utenlandske og lokale. I tidsperioden 1882-1918 ble landet styrt av den egyptiske kediven, men var samtidig under britisk kontroll og landet fungerte som en provins av det osmanske riket. Internasjonalt var det de europeiske stormaktene som hadde kontrollen. De styrte store deler av verdenshandelen og ville du være med på dette måtte du spille med deres regler. Egyptisk lov var tett knyttet til Islam. De europeiske stormaktene ønsket ikke å følge islamsk lov og var egentlig kun interessert i å skape en så stor profitt som mulig. En markant økning i handel og investeringer forutsatte en rettsorden. En slik rettsorden ble noen steder innført ved regelrett kolonialisering, andre steder ved mer eller mindre påtvungen innføring av europeisk rett og rettshåndhevelse uten direkte europeisk styre. Denne siste form kaltes kapitulasjoner eller ekstraterritoriale rettigheter, og et slikt system ble for eksempel påtvunget Kina – og fra gammelt av rådet det i Egypt som del av det osmanske rike.⁷³⁷⁴

I Egypt kunne borgere av europeiske makter ikke rettsforfølges av egyptiske myndigheter annet enn under helt spesielle forutsetninger, og de skulle heller ikke betale skatt. Dette var grunnet de «ekstraterritoriale» rettighetene innført av osmanerne. Et av de store problemene

---

⁷² Hoyle, 1985a

⁷³ Hoyle, 1985b

⁷⁴ Petricca, 2012

med dette var at det fantes en hel mengde forskjellige rettsinstanser når det oppsto konflikter mellom ulike europeere eller mellom europeere og egyptere/egyptiske myndigheter. Dette lovverket fungerte for eksempel slik at hvis en franskmenn ble tatt til retten hadde han krav på bli prøvd for sitt lands konsulære rett der hans konsul brukte hans lands lover. Egypterne følte ofte at konsulatet og deres landsmenn var i en sammensvergelse. Hvis konsulatets beslutning ble anket ble neste høring utført utenfor Egypt. For en franskmann skjedde da neste høring i Aix og for en brite i Konstantinopel. Så hvis en utlending tapte i retten i Egypt kunne han bare anke til en annen rettsinstans utenfor Egypt der hans landsmenn satt. Hvis utledningen vant rettsaken i Egypt hadde egypteren mulighet til å anke, men da til en av de utenlandske rettsinstansene. Dette førte til at egypterne så godt som sluttet å ta ting til retten. På det meste var det femten forskjellige konsulære domsmyndigheter. Det førte til at utlendinger begynte å samarbeide. Så hvis en egypter tok en eiendomstvist med en greker til retten kunne grekeren overføre eiendommen til en italiener og hele rettsprosessen må startes på nytt. Denne juridiske ubalansen og favoriseringen av utlendinger førte til at egyptere ikke ville drive handel med utlendinger. Dette førte til at utlendinger fikk nesten et monopol over handel i Egypt. Hvis utlendinger tok Egyptiske myndigheter til retten syntes Kediven det var så tungvint at de bare betalte ut et forlik. Misnøyen mot denne ordningen ble så stor at en endring måtte skje.^{75 76}

Den egyptiske Kediven krevde derfor at det skulle opprettes én domstolsorganisasjon som skulle behandle alle rettstvister der utlendinger var involvert. I det osmanske riket hadde lovene allerede begynt å forandre seg og tilpasse seg en vestlig tankegang. Dette ble gjort for å øke handelen med vesten og tiltrekke seg vestlig kapital. Disse endringene hadde konsekvenser for Egypt. For eksempel kunne utlendinger eie land fra 1867. Straffelovene ble også endret og tilført mer vestlig tankegang. I 1867 ble Egypts leder gjort til kediv av den tyrkiske sultanen. Han ønsket å modernisere landet og knytte det tettere til Europa. Dette førte til at Egypt hadde internt selvstyre, men flere europeiske land respekterte ikke dette og var ikke interessert i å diskutere endringer av lover. Det ble naturligvis problematisk da utlendinger var blant de sterkeste i samfunnet. De kontrollerte store deler av bankvesen, industri, skipsfart og storhandel. Det var ikke ønskelig for Egypt at disse menneskene ikke

---

⁷⁵ Petricca, 2012

⁷⁶ Hoyle, 1985b

skulle betale skatt og være nesten umulig å få dømt. Dette gjorde at Egypt ønsket å opprette denne domstolen. De 15 utenlandske koloniene i Egypt var ikke interessert i at denne domstolen skulle opprettes og prøvde hardt å bekjempe dette. I 1873 gikk sultanen av Tyrkia ut og sa at Egypt nå har eksplisitt rett til å bestemme over egen sivil og økonomisk styring, og til å forhandle med utenlandske makter om handel, toll og lover. Disse forhandlingene førte til opprettelsen av de blandede domstoler. I 1876 kom i hvert fall De blandede domstoler i arbeid, og de kom da til å bestå av en overordnet rett, appellretten i Alexandria med 17 dommere, hvorav 6 egyptere, og tre underdomstoler i hhv. Alexandria, Kairo og Mansura. I disse arbeidet det 53 dommere, hvorav 23 egyptere.⁷⁷

I 1931 var det rundt 45 000 vekselsaker og saker som handlet om mindre enn hundre pund ved domstolen. Det var også rundt 10 000 forseelser mot offentlige vedtekter begått av utlendinger. Straffesaker med noen få unntak skulle fortsatt tas til konsulære domstoler. I 1931 var det rundt 1300 mennesker som var knyttet til domstolen. Dette var blant annet en liten arme med rettsbetjenter som var stasjonert over hele landet. I 1931 var inntektene til domstolen på ca. 1 500 000 egyptiske pund. Inntektene kom fra registrering av skjøter og pantobligasjoner. For at de skulle være gjeldene mot utlendinger måtte dette skje ved de blandede domstoler. Utgiftene domstolene hadde var på ca. 450 000 pund. Det var derfor et stort overskudd. Dette overskuddet gikk til den egyptiske regjeringen. Domstolen sto fritt til å organisere seg slik den ønsket. Arbeidsfordelingen mellom dommerne, ansettelse, forfremmelser og oppsigelser ble bestemt av domstolen alene. Domstolen hadde også krav på myndighetenes assistanse hvis de møtte på motstand.⁷⁸

Et særpreg som er helt spesielt for de blandede domstoler i Egypt er at de i tillegg til å ha dømmende myndighet, så hadde de i tillegg lovgivende myndighet. Dette innebar at forskrifter og regler som gjaldt trafikk og orden, helsevesenet, vanning og kanalsystemet og andre offentlige vedtekter som regjeringen kommer med settes først i gang etter at de hadde blitt godkjent i appellretten hos de blandede domstoler. De måtte finne ut om de sto i strid med internasjonalt sikrede rettigheter. Når det kom til alminnelig lovgivning hadde appellretten samme myndighet som det egyptiske parlamentet. Grunnen til dette var at hvis

---

⁷⁷ Hoyle, 1985b

⁷⁸ Hansson, 1946, s. 14-17

regjeringen kom med et lovforslag og det ble avvist i de blandede domstoler så var det da avvist for både de innfødte og utledningene. Grunnen til dette var at landets lovgivende myndighet ønsket likhet for loven og ville derfor ikke pålegge egypterne lover som ikke gjaldt for utlendingene. Dette ga de blandede domstoler en stor makt over lovgivningen i Egypt. ⁷⁹

4.3 Nordmenn i de blandede domstoler

Hansson var ikke den første nordmannen som tjenestegjorde ved de blandede domstoler i Egypt. Den første som tok den lange turen ned til Egypt var jurist, embetsmann og politiker Gregers Gram. Han ble senere norsk statsminister i Stockholm ved tre anledninger. Han ble også senere første norske medlem av voldgiftsretten i Haag. Gram satt ved de blandede domstoler fra 1875 til 1882. Hans etterfølger ble Joh. B. Borchgrevink. Borchgrevink var underdommer fra 1882 til 1894, før han ble utnevnt til domstolens generalprokurør. Dette er stillingen som var like under appellrettens president. Han var det offentliges høyeste representant både i sivile saker og i straffesaker. Borchgrevink skal ifølge Hansson ha nytt stor respekt blant de andre dommerne og regjeringen. Borchgrevink jobbet ved domstolen til 1909, men hans siste tid var preget av sykdom og han døde 10. januar 1910 av kreft. Han ble begravet ved den engelske kirke i Egypt, og det skal ha vært fylt til randen av høytstående mennesker i Egypt. Han blir beskrevet som en vanskelig, men rettferdig mann. Altså en dyktig jurist. Det er naturlig å tro at Borchgrevinks gode innsats i Egypt la til rette for suksessen Hansson senere skulle få ved domstolen. Samtidig med Hansson var det også en annen nordmann som jobbet ved de blandede domstoler. Dette var Halvor Heggen. Han jobbet ved domstolen i to perioder. Først fra 1903 til 1913. Så fra 1922 til 1926 da han på tragisk vis mistet livet til en ondartet influensa.⁸⁰

5.0 Beskrivelser av europeere hos Hansson: Konstruksjon av et «vi»?

5.1 Innledning

Vi har nå sett hvordan de blandede domstoler fungerte og den historiske bakgrunnen. Jeg skal i dette kapittelet gjøre rede for beskrivelser av europeeren i Hansson sine memoarer. I neste kapittel vil jeg gjøre rede for beskrivelser av Orienten og orientaleren. Årsaken til at jeg

---

⁷⁹ Hansson, 1946, s. 16-19

⁸⁰ Hansson, 1946, s. 19-27

gjør det på denne måten er for at å si hvordan Hansson beskriver orientaleren er det viktig å se hvordan han beskriver sine landsmenn og andre vestlige. For å kunne si noe om hvordan fremstillingen av orientaleren er må det være noe å sammenligne med. En annen viktig grunn er at de forskjellige beskrivelsene forteller mye om hvordan Hansson ser på verden, og de gir oss en mye bredere oppfatning av Hansson sitt menneskesyn og hvordan han omtaler folk og forskjellige kulturer. Hansson hadde kolleger fra en rekke europeiske land. Det er klare forskjeller på hvordan han har oppfattet dem. Disse forskjellene kan ikke bare tilskrives enkeltpersonenes individuelle karaktertrekk. Jeg har valgt å skille de forskjellige beskrivelsene i to ulike kapitler. Dette gjør jeg fordi jeg mener det er en oversiktlig og en grei måte å presentere beskrivelser hos Hansson. Innholdet i begge kapitlene vil bli diskutert i kapittel 7. Jeg vil da se beskrivelsene i forhold til de forskjellige teoriene vi så i kapittel 2.

5.2 Europeeren hos Hansson

Hansson måtte forholde seg til andre europeere på flere måter i Egypt. Det var for eksempel engelskmenn som satt ved domstolen, men det var også britene som styrte i Egypt. Domstolen inneholdt mange nasjonaliteter Hansson hadde et eget kapittel som het *Blant kolleger*. Her beskrev han flere av sine kolleger og deres landsmenn. Kapitlet ble innledet på denne måten:

Det kunde være fristende å forsøke å gi en karakteristikk av de forskjellige grupper av dommere jeg har arbeidet sammen med i så mange år. I så fall vilde det ikke være vanskelig å peke på den vesensforskjell som det er mellem f.eks. den anglo-saksiske gruppe av dommere og de fransk-belgiske ; ennu større vilde man finne forskjellen mellem gjennemsnittet av de nordiske dommere og de syd-europeiske, navnlig da de spanske, portugisiske og greske, for hvad italienerne angår, vilde jeg være tilbøielig til å si at de er noe for sig selv. Jeg tror de har juridiske tradisjoner i blodet helt fra romernes dager. Det er iallfall en solid rase hvad jus angår.⁸¹

Hansson var tydelig på at det var store forskjeller mellom sine europeiske kollegaer. Men Hansson mente at en må være forsiktig med å beskrive andre kulturer og nasjonaliteter. Han skrev nemlig om akkurat dette at «Imidlertid er jeg redd for å generalisere. Vi har alle en tilbøielighet til å tro vi kjenner en nasjon efter å ha avlagt et kort besøk i vedkommende

---

⁸¹ Hansson, 1946, s. 185

land, mens sannheten er at man kan bo i mange år i et fremmed land uten å få noe inngående kjennskap til folket, dets karakter og livsvilkår.»⁸²Hansson skrev videre om hvordan du kan bo flere steder i Europa uten å forstå noe særlig om landet eller kulturen. Etter dette vendte han oppmerksomheten mot Orienten og skrev, «Enda vanskeligere har europeere for å lære de orientalske folkeslags mentalitet og sjeleliv å kjenne, selv om de har levd blant dem en menneskealder, særlig naturligvis hvis de ikke engang behersker deres sprog.»⁸³Hansson var bevisst på at det er veldig utfordrende å beskrive folk og samfunn. Han påpekte at det var vanskelig å beskrive folk fra alle nasjonaliteter han har jobbet med, men allikevel er memoarene fulle av nettopp slike beskrivelser.

5.2.1 Katolske Europa

Hansson skiller tydelig Sør-Europa fra resten av Europa. Som vi så i kapittel 3 da Hansson skrev om Dreyfus-saken identifiserte Hansson de sør-europeiske landene veldig tett med religion. Hansson skrev for eksempel om en kollega som var kritisk til pavedømmet:

En annen av mine katolske kolleger i Mansura talte meget friskt fra leveren om pavedømmet og den katolske kirke i det hele tatt. Han var overhodet temmelig radikalt innstillet etter katolske og sydeuropeiske forhold å dømme, og han kunde med sitt utpreget sydlandske temperament la sin misbilligelse få avløp i sterke og ofte meget pittoreske uttrykk. Men når noen av hans nærmeste var syke, eller han været en fare for sig selv, kunde han bli ydmyg og from som et lam.⁸⁴

Hansson skrev også om hvordan det var å omgås de andre syd-europeiske kollegaene utenfor arbeidet: «Og på oss nordboer iallfall virket den umiddelbare og utilhyllede interesse som damene viste f. eks. for hverandres graviditet, noe eiendommelig»⁸⁵Han skrev også «Forresten skal man ikke komme lenger syd enn til Belgia og Frankrike før man blir slått av hvor åpent disse naturlige fenomener drøftes menn og kvinner imellem.»⁸⁶ Hansson sine memoarer inneholder også beskrivelser av kollegaer fra spesifikke sør-europeiske nasjoner.

---

⁸² Hansson, 1946, s. 185

⁸³ Hansson, 1946, s. 185-186

⁸⁴ Hansson, 1946, s. 43

⁸⁵ Hansson, 1946, s. 48

⁸⁶ Hansson, 1946, s. 48

5.2.1.1 Franskmenn

Det er flere beskrivelser av franskmenn i Hansson sine memoarer. En interessant beskrivelse Hansson gjorde av en fransk prest viser en tydelig dobbeltmoral.

Det var en dyktig lærer, men han overasket mig litt ved sitt utvalg av fransk litteratur. Marcel Prevost var hans yndlingsforfatter, iallfall til mitt bruk, og ganske særlig yndet denne mann i prestekjole og cølibat «Lettres de femmes» som i den elegantest mulige og nettopp derfor også i den mest insinuante form, nesten utelukkende handler om erotikk. Disse kvinnebrevet skulde jeg lese høit for ham og siden gjennemgikk vi stilen, grammatikken og setningsbygningen i dem.⁸⁷

Hansson skrev videre om samme tema:

I nokså skarp motsetning til min lærers valg av litteratur stod følgende tildragelse: Frères Chrétiens-skolen holdt en basar i veldedig øiemed. Der tok jeg en del nummere, og for en gangs skyld vant jeg noe: en stor ramme samt retten til å la forstørre et fotografi som jeg selv valgte. Til neste time bragte jeg et fotografi av min mere enn 60 årige, vakre og ærbare mor i høyhalset kjole. Det var et nydelig billede, sa læreren, men det kan vi ikke forstørre, efter våre ordensregler kan vi bare forstørre menn! Han vred sig litt under mitt forbausede blikk, men tok sig hurtig sammen, og så leste vi om kvinnenens inciterende underfundighet efter Marcel Prevost's opskrifter.⁸⁸

Det var en gjennomgående beskrivelse av franskmenn som veldig religiøse, men med en underliggende dobbeltmoral. Hansson skrev også om franskmenn at de var veldig kritiske til sin egen regjering, både i Frankrike og i koloniene. Hansson skrev at: «Hver eneste en av dem jeg snakket med om disse forhold, beklaget sig over styret i koloniene; det var likeså byråkratisk som hjemme i Frankrike selv, sa de, der var for mange funksjonærer, de var for dårlig betalt og derfor undermåls og ofte bestikkelige.»⁸⁹Hansson hadde et eksempel i sine memoarer for å begrunne påstanden om at franskmenn i offentlige stillinger var bestikkelige. Hansson beskrev hvordan en fransk dommer som opererte i en underdomstol hadde spekulert i verdipapirer som var påvirket av en sak han selv var dommer i. Denne franskmannen var blitt foreslått til å bli dommer i Appellretten, men dette satte Hansson en stopper for. Franskmannen blir beskrevet som en uærlig og gjennomkorrupt person.⁹⁰

---

⁸⁷ Hansson, 1946, s. 31

⁸⁸ Hansson, 1946, s. 31-32

⁸⁹ Hansson, 1946, s. 296

⁹⁰ Hansson, 1946, s. 159-173

5.2.1.2 Spanjoler

Det er ikke bare franskmennene som blir kritisert hos Hansson. Hansson hadde også noen beskrivelser av spanjoler i sine memoarer. Hansson skriver om hvordan han med en gang han ankom Mansura, startet å forberede seg og var klar til å jobbe. Dette gjaldt tydeligvis ikke hans spanske kollega:

Det skjedde ikke minst i forbindelse med en ung spansk dommer, de Herreros, som kom til Mansura noen tid etter mig. Han blev ubehagelig overrasket over at han straks måtte delta i rettsmøtene i den avdeling han skulde tilhøre. Det hadde ikke falt ham inn. Han og hans hustru hadde tvert imot tenkt til å reise til Kairo så snart de hadde installert sig i en passelig bolig i Mansura, for å lære Egypts berømmelige hovedstad å kjenne. En tre-fire uker vilde han gjerne kunne disponere over i dette øiemed.⁹¹

Hansson skrev om hvordan forholdet mellom dommerne var veldig godt. På tross av mange forskjellige nasjonaliteter, trosretninger og sterke personligheter. Hansson skrev så om hvor lett det er at det oppstår misunnelse blant mennesker. For å bevise dette forteller Hansson en historie om en spansk dommer:

Men plutselig var idyllen ødelagt. Det var kommet en slange i paradiset. Den innfant sig høsten 1911. Og slangen var dommer X fra Spania.⁹² Hansson skriver om hvordan spanske myndigheter hadde sendt han til Egypt for å bli kvitt han. Som jurist beskriver Hansson han slik, «X talte fransk flytende på en måte, men svært galt. Hvad hans skriftlige prestasjoner angår, var de så miserable at det vakte pinlig opsikt. Hans juridiske ukyndighet kom meget snart for en dag, og hans åpenbare mangel på interesse for sitt arbeide var like fra begynnelsen skikket til å vekke indignasjon.»⁹³

Hansson reagerte også kraftig på hvordan X omtalte den svenske dommer Adlercreutz. Dette førte til at Hansson måtte irettesette X. X måtte til slutt reise hjem til Spania i vanære.

Beskrivelsen av den spanske dommeren er en av de mest negative i Hansson sine memoarer.

Inntrykket av spanjoler vi får hos Hansson er generelt negativt, men Hansson skriver også at «De fleste spanjere er visst snilde og hjelpsomme mennesker»⁹⁴

---

⁹¹ Hansson, 1946, s. 29

⁹² Hansson, 1946, s. 102

⁹³ Hansson, 1946, s. 103

⁹⁴ Hansson, 1946, s. 107

5.2.1.3 Belgiere

Hansson hadde ikke alt for mange beskrivelser av belgiere i sine memoarer, men det er spesielt en dommer Hansson viet en del plass. Om han skrev Hansson «Det var en belgisk dommer som var president for domstolen i Mansura da jeg kom dit. Han var en høireist, vakker mann som lignet ikke så lite på kong Leopold II. Som han bar han et langt, patriarkalsk skjegg som var nesten hvitt, og han var katolsk til fingerspissene.»⁹⁵ Etter å ha beskrevet hans utseendet var Hansson overasket over hvor seriøs hans kollega var i forhold til religion. «Han var svært bundet av det ytre kjennetegn på fromhet i sin religionsutøvelse. Ingen skulde for såvidt gripe ham i noen undlatelsessynd. Kort før jeg kom til Mansura hadde han pålagt sig den bot, en morgenstund å spasere barfotet fra sin bolig i domstolen tvers igjennom byen til den katolske kirke.»⁹⁶ Hansson skrev videre om hvordan han selv opplevde dommeren. «Unge debutanter som Adlercreutz og mig vilde han gjerne behandle med faderlig omsorg. Men det passet ikke helt med vår nordiske individualisme. Heller ikke stemte vår mentalitet helt overens med hans.»⁹⁷ Hansson viste tydelig at det var store forskjeller mellom han selv og hans belgiske kollega.

5.2.2 Grekere

Hansson hadde flere opplevelser med grekere i sin tid i Egypt. Den første beskrivelsen handler om hans kollega i de blandede domstoler. «Den greske dommer S. var en eldre mann og likesom de øvrige kolleger meget elskverdig. Han tilhørte, som nesten alle hellenere, den gresk-ortodokse kirke. Også han hadde rørende, men enfoldige forestillinger om betydningen av botsløfter.»⁹⁸ Hansson beskrev også den greske dommerens datter «Zoë var som de fleste av sydens piker, et naturbarn. Hun la ikke skjul på at hun gjerne vilde gifte sig – det var hennes mål og oppgave i livet.»⁹⁹ Hansson hadde også en mer generell beskrivelse av grekerne. Han skrev om hans oppfattelse av de mange grekere han hadde møtt på sine reiser over hele verden at «Slik er grekerne, de finnes spredt overalt i verden; flinke og driftige som de er, nøkterne og ordensfolk også, gjør de som regel gode forretninger. Penger sender de fleste regelmessig hjem til Hellas, og mange vender tilbake til

---

⁹⁵ Hansson, 1946, s. 42

⁹⁶ Hansson, 1946, s. 43

⁹⁷ Hansson, 1946, s. 42

⁹⁸ Hansson, 1946, s. 44

⁹⁹ Hansson, 1946, s. 44

den fedrene – karrige – jord for i skyggen av Akropolis å nyte fruktene av sin flid og sparsommelighet.»¹⁰⁰

5.2.3 Tyskere

Hansson har et eget kapittel som heter *Lebensraum*. Her var Hansson veldig tydelig på at han ikke er pro-tysk. Han fordømte krigshandlingene, men hans beskrivelser av tyskerne i Egypt skilte dem fra de grusomme handlingene som ble utført i Europa. Hansson beskrev Tyskerne i Egypt på denne måten:

Da jeg flyttet til Alexandria i 1913, var et betydelig antall unge tyskere ansatt ikke bare i tyske firmaer, men også i forretninger av annen nasjonalitet. De var flinke i språk og flittige som maur. I begge henseender slo de sine jevnbyrdige blandt engelskmennene. Alle de unge måtte jo lære arabisk naturligvis, men lett har det neppe falt engelskmennene, da denne nasjons utdannelse aldri har vært innstilt på å lære fremmede språk. De fleste av de unge tyskere kunde derimot enten fransk eller engelsk, mange begge deler, og arabisk lærte de fort og godt.¹⁰¹

Han mente at grunnen til at tyskerne fikk bygget seg opp i koloniene var fordi de jobbet hardere og var mer tilpasningsdyktige enn britene. Hansson viste medlidenhet med de tyske forretningsfolk som fikk sitt livsverk revet vekk på grunn av en krig Hansson mente var unødvendig og uten vinner. Hansson beskrev det slik «Og følgen var da også at ikke bare i Egypt hvor jeg opplevde å være vidne til det, men overalt i de franske og engelske besiddelser, blev tyskerne og alt hvad de hadde bygget op i alle grener av erhvervslivet, blåst bort som avner for vinden.»¹⁰² Beskrivelsene av tyskere var positive hos Hansson, han fordømte nazismen, men var positiv til det tyske folk generelt.

5.2.4 Russere

Hansson viet god plass til det russiske folk i sine memoarer. Hansson skrev blant annet om de tre russiske dommere han har jobbet med. De beskriver han slik «De blev alle gamle i tjenesten, tilhørte de høiere lag i Russland, var alle vørsløse med sin økonomi og tok sitt dommerhverv mere eller mindre lettlivet.»¹⁰³ Hansson skrev så videre om merkelige hendelser og opplevelser med de russiske dommere. Hansson beskrev spesielt en russisk

---

¹⁰⁰ Hansson, 1946, s. 290-291

¹⁰¹ Hansson, 1946, s. 153

¹⁰² Hansson, 1946, s. 158

¹⁰³ Hansson, 1946, s. 186

dommer med negativt ordlag. Han var der kun for sin lønn og var en forferdelig jurist. Hansson var også forferdet over hvordan han sløste bort pengene sine. Alle de tre russiske dommer blir beskrevet som lite dyktig og med dårlig økonomisk sans. Det går også igjen at de manglet yrkesstolthet. De møtte kun opp for å heve sin lønn. Hansson skrev også om de russere som måtte flykte landet etter revolusjonen. Disse menneskene hadde tilhørt det høyere samfunnslag i Russland og måtte nå skape nye liv andre steder i verden. Hansson hadde selv to barnepiker som måtte flytte fra Russland. Hansson skrev at disse russerne ikke hadde noen som helst kunnskap om hvordan å overleve, de var bortskjemte og hadde lite kunnskap om noe som helst.¹⁰⁴ Hansson var kritisk til sine russiske kollegaer og til russere generelt. Dette kan vi se at Hansson var tydelig på:

Efter de erfaringer jeg har høstet dels i Egypt, dels under mitt arbeide blandt russiske flyktninger, tror jeg det var folk med en fatalistisk, for ikke å si apatisk innstilling til livet, med en likegyldighet for penger og i det hele en mangel på orden og metode i sin livsførsel som bidrog til den overveldende katastrofe som den herskende klasse rammedes av og som den aldri kom til å reise sig av.¹⁰⁵

5.2.5 Briter

Hansson hadde mange opplevelser med Briter i Egypt og det er mange og varierende beskrivelser av engelskmenn i Hansson sine memoarer. Om de han jobbet med skriver han:

Enkelte av mine engelske kollegers økonomi var heller ikke god. Gjennomgående er engelskmennene som bekjent meget rundhåndet. Derfor er de også populære i alle land som turister i motsetning til reisende av enkelte andre nasjonaliteter. Engelskmennene er også overordentlig gavmilde når det gjelder veldedighet eller almennyttige formål i det hele.¹⁰⁶

Hansson sammenlignet så engelskmennene med franskmenn og belgiere. «Franskmenn og belgiere har sine store egenskaper, men de åpner ikke pengepungen så villig som engelskmennene.»¹⁰⁷ Hansson fortsatte med denne sammenligningen og skrev videre at «På samme måte kjenner disse sistes gjestfrihet ingen grenser like overfor venner og venners

---

¹⁰⁴ Hansson, 1946, s. 185-199

¹⁰⁵ Hansson, 1946, s. 186

¹⁰⁶ Hansson, 1946, s. 203

¹⁰⁷ Hansson, 1946, s. 203

venner, mens f.eks. franskmennenes dører i hjemlandet holdes nokså godt lukket, iallfall når det gjelder utlendinger.»¹⁰⁸

Hansson oppsummerte britene på denne måten «Om engelsk husholdning tror jeg at man kan si som en nokså almindelig regel at den er likeså dyr som den er dårlig, mens franskmennene lever gjennomført økonomisk og allikevel har et utmerket kjøkken, for ikke å tale om vinen.»¹⁰⁹ Hansson fortsetter så å kritisere engelske matvaner og utdanningssystemet deres. Han skrev også om hvor viktig det var for engelske familier å opprettholde en fasade, selv om dette førte til økonomisk ruin på sikt.¹¹⁰ Hansson er også kritisk til de unge britene i koloniene. Hansson skriver om dem «En fransk definisjon på en engelskmann lyder så: En engelskmann er imbesill, to en klubb og tre det sterkeste samfund i verden. I en henseende er engelskmennene handicaped i forhold til de fleste andre nasjoner: de er for avhengige av alkohol.»¹¹¹ Hansson kritiserte flere ganger britene for å bruke for mye tid på sport og festligheter i koloniene. Hansson sine memoarer inneholder mange flere beskrivelser av britene, men dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 7.

5.3 Skandinaven hos Hansson

Beskrivelsene Hansson gjorde av sine skandinaviske kollegaer skilte seg såpass fra beskrivelsene av sine andre europeiske kollegaer at de har fått et eget delkapittel i denne oppgaven. Spesielt skiller beskrivelsene av nordmenn seg ut hos Hansson. Hvorfor Hansson har valgt å gjøre dette vil bli diskutert videre i kapittel 7.

5.3.1 Svensker og dansker

Hansson har flere beskrivelser av skandinaver i sine memoarer. Han skrev flere ganger om en svensk kollega ved navn Patrick Adlercreutz. Hansson beskrev han på denne måten, «Jeg møtte i ham en overordentlig elskverdig og kultivert mann som jeg kom til å stå i det beste kollegiale forhold til i de mere enn fem år vi arbeidet sammen i Mansura.»¹¹² Hansson skrev også om sin svenske kollega, men også generelt om skandinaver han har jobbet med. «Han var en av de mange svenske og danske akademikere som har forbauset mig ved sin ferdighet i utenlandske sprog bare eller nesten bare på grunnlag av hvad de hadde lært på skolen. I

---

¹⁰⁸ Hansson, 1946, s. 203

¹⁰⁹ Hansson, 1946, s. 203

¹¹⁰ Hansson, 1946, s. 203-206

¹¹¹ Hansson, 1946, s. 153

¹¹² Hansson, 1946, s. 30

min tid iallfall var det en ganske merkbar forskjell mellom oss nordmenn og dem i så henseende». ¹¹³

Hansson hadde også noen beskrivelser av sine danske kolleger. De var hovedsakelig positive, men den han viet mest oppmerksomhet var Diderik Nyholm. Han skal ha vært snurt for at Hansson ble valgt til overdommer. Hansson skrev om sin store overraskelse da Nyholm ble valgt til domstolen i Haag i konkurranse med nordmannen N. F. Beichmann. Hansson mener at dette var grunnet korrupsjon og skrev om hvordan valgene av folk til internasjonale stillinger i alt for høy grad var preget av korridorpolitikk. ¹¹⁴Hansson oppsummerte situasjonen med sine danske kolleger på denne måten:

Det har vært mig så meget pinligere å legge ovenstående data frem for offentligheten her hjemme som jeg ikke bare stod på en god fot med begge de danske dommere det gjelder, men også holder meget av danskene i det hele tatt. Jeg er tilbøielig til å si om dem at de er Europas vennligste og hyggeligste mennesker – og dertil kanskje det høiest kultiverte folk i verden. Min sympati for Danmark har jeg fra mitt barndomshjem. Den blev ytterligere styrket ved den storslagne offervillighet den danske folk viste Finland under vinterkrigen og både Norge og Finland under verdenskrigen. Imidlertid er jeg levende interessert i at det internasjonale samarbeid, nu mere påkrevet enn noensinne, blir skjøttet forsvarlig av de rette menn. De nordiske folk har her en stor oppgave. Ved de egenskaper som utmerker så mange av dem – fryktløshet, karakterfasthet og lojalitet – vil de kunne gjøre en innsats i dette samvirke av den aller største betydning. Det står til dem selv å velge sine representanter. Og her må de være kresne – ganske særlig når det gjelder valg av dommere til verdens høieste domstol. ¹¹⁵

Etter dette fulgte en hyllest av de resterende skandinaviske dommere. Hansson skriver blant annet om de etterfølgende danske dommere at «Disse tre danske dommere har alle gjort full fyllest for sig, og samarbeider mellem dem innbyrdes og mellem dem og deres kolleger har mig bekjent vært det beste. Det samme har vært tilfelle med den svenske dommerrepresentasjon.» ¹¹⁶Hansson beskrev den videre karrieren til disse skandinavene og ga dem masse ros. Beskrivelsene hos Hansson var veldig positive når det kommer til de skandinaviske nabolandene, med unntak av Nyholm.

---

¹¹³ Hansson, 1946, s. 30

¹¹⁴ Hansson, 1946, s. 109-113

¹¹⁵ Hansson, 1946, s. 116-117

¹¹⁶ Hansson, 1946, s. 117

5.3.2 Nordmenn

Memoarene til Hansson inneholder mange beskrivelser av nordmenn. En av de som fikk mest plass var hans Kjære kollega Borchgrevink. Om han skrev Hansson blant annet, «Jeg tror man vanskelig kunde finne en mann som vilde fylt det betydningsfulle og vanskelige hverv med større takt og sindighet enn Borchgrevink.»¹¹⁷Hansson fortalte videre at «Han hadde regjeringens fulle tillit på samme tid som hans dyktighet, hans lojalitet og hans åpne, ubestikkelige ferd sikret ham en betydelig innflytelse i appellretten og i det hele blant domstolens medlemmer så vel som blandt advokatene»¹¹⁸. Hansson skrev også om Borchgrevink «Mang en meningsforskjell blev jevnet ut, mang en vanskelighet løst i stillhet, takket være Borchgrevinks mellemkomst.»¹¹⁹Hansson berettet også at «Hans sterke posisjon skyldes ikke bare den egenskap som udmerker den beste type av nordboere – at de umiddelbart inngyder tillit, men også at han så vel forstod å hevde sin uavhengighet til alle sider»¹²⁰

Hansson skrev om Borchgrevinks siste tid at «Som han levde, så døde han. Uten frykt så han avslutningen i møte og ikke et øieblikk under det lange sykeleie forlot hans beundringsverdige ro og selvbeherskelse ham.»¹²¹Han skrev også om dagene som etterfulgte hans død. «Efter Borchgrevinks ønske blev det ikke holdt noen tale ved begravelsen, men i rettsmøtene dagen efter blev hans virksomhet som dommer og generalprokurør gjenstand for den mest smigrende bedømmelse.»¹²²Hansson skrev at appellrettens president sa følgende om Borchgrevink:

Disse nordlige gener, hvis beboere utmerker sig ved sin karakterfasthet og sin rettskaffenhet, gjorde han sig straks bemerket i sin virksomhet som dommer ved sitt talent, sitt judicium og sin interesse for rettshåndhevelsen som han nærte den dypeste respekt for. Ved sine betydelige egenskaper hadde Borchgrevink vært en av de mest fremtredende medlemmer de blandede domstoler hadde hatt.¹²³

Hansson skrev også at «Presidenten for underretten i Alexandria fremhevet hvorledes Borchgrevink like inn i døden hadde bevart sin karakterfasthet: Han hadde hatt kraft nok til å

---

¹¹⁷ Hansson, 1946, s. 20

¹¹⁸ Hansson, 1946, s. 20

¹¹⁹ Hansson, 1946, s. 21

¹²⁰ Hansson, 1946, s. 21

¹²¹ Hansson, 1946, s. 21

¹²² Hansson, 1946, s. 22

¹²³ Hansson, 1946, s. 22

gjøre endog dødskampen skjønn ved å møte den med smilende mot.»¹²⁴ Hansson nevnte også at «Advokatenes ordfører ytret bl. a. at han ofte hadde hatt anledning til å se hvilket varmt hjerte der slog under Borchgrevinks nesten kolde ytre. – denne «homme du Nord» i ordets beste og mest smigrende betydning.»¹²⁵ Hansson skrev videre at «alle talere var enig om å understreke at Borchgrevink hadde vært i besittelse av egenskaper som gjorde ham fremfor andre skikket til å bekle den vanskelige stilling som general-prokurør og til å gå imellem regjeringen og domstolene i tvilsmål hvis løsning bl.a. krevet takt og likevekt.»¹²⁶

Hansson skrev som en slags oppsummering av hvem denne mannen var at «Joh. B. Borchgrevink – denne vennesæle mann som altså for en sydlending hadde et nesten kaldt ytre, - virket på oss nordboere umiddelbart sympatisk ved sin liketile, prunkløse og alltid jevne optreden. Vi følte jo også snart hvor norsk han var i sinn og vesen.»¹²⁷ Hansson skriver også en del om sin norske kollega Halvard Heggem. Heggem var første gang blitt utnevnt til dommer ved de blandede domstolers avdeling i Mansura i 1903. Tre år senere ble han forflyttet til underdomstolene i Alexandria hvor han satt som president til han i 1913 besluttet seg for å reise hjem for å bli assessor i Høyesterett. Hansson har inkludert Halvard Heggem sin nekrolog som ble publisert i Morgenbladet, skrevet av Hansson selv. Denne nekrologen ble innledet på følgende måte:

Det var neppe mulig å kjenne ham uten å like ham, og det var umulig å kjenne ham godt uten å holde meget av ham. Noen mennesker anstrenger sig til det ytterste for å bli elsket, men blir det allikevel ikke. Om andre gror det sympati hvor de så beveger sig, ofte uten at de selv vet hvorledes eller hvorfor. Halvard Heggem var av disse siste. Sjelden har en mann hatt evnen til å vinne folks hengivenhet som han – en evne som sikkert var ham ubevisst. Han gikk sin gang igjennem livet som han var – alltid sig selv og den samme; blandt Norges odelsbønder og Egypts fellaher, i de mondene salonger som i fisker- eller husmannshytten var Heggem den uforandret uaffekterte, godlynte, helstøpte mann. – For imidlertid fullt ut å skatte Heggens egenskaper måtte man kjenne ham i mere intim omgang. Enkelte som stod ham fjernt, kan ha synes han så barsk ut. Det moret ham å hevde paradoksalt vidtgående anskuelser om nødvendigheten av skarp disiplin og enevoldsstyre, og han reagerte sundt og kraftig mot politisk og annen forsumpning og forvrøvling. Men selv var han human og mild.

---

¹²⁴ Hansson, 1946, s. 22

¹²⁵ Hansson, 1946, s. 22

¹²⁶ Hansson, 1946, s. 22

¹²⁷ Hansson, 1946, s. 22

Hensynsfull i ethvert forhold og overbærende selv mot dem som hadde gjort ham ondt.¹²⁸

Etter dette går han inn på de norske dommere som kom etter han. Dette er Erling Qvale, Niels Dahl og Sverre Dehli. Han beskrev forholdet mellom de norske dommere på denne måten. «Også forholdet mellom de norske dommere har vært det beste så langt min erfaring når.»¹²⁹ Det må nevnes at ikke alle beskrivelser av de norske dommere var positive. Hansson skrev nemlig om utvelgesprosessen rundt Erling Qvale. Hansson hadde blitt spurt om han kunne kommentere de norske kandidatene. Da Hansson fikk vite hvem de norske kandidatene var ble han overasket. Spesielt over navnet Eivind Blehr. Hansson forklarte så at Blehr kun var på denne listen fordi han var tett knyttet til finansministeren og en tidligere statsminister. Denne informasjonen sendte Hansson videre til Egypt og valget falt på Qvale. Hansson beskrev Blehr som en landssviker fordi han senere ble minister og fylkesmann under Quisling-styret. Dette er den eneste negative beskrivelsen av en nordmann hos Hansson.¹³⁰

Samtidig som Hansson stort sett omtalte sine kolleger og andre mennesker han møtte på sin vei så inneholder memoarene til Hansson flere beskrivelser av han selv. Hansson la ved mange forskjellige hyllester av seg selv i siste del av sin bok om tiden i Egypt. Det var også slik at Hansson sammenlignet seg selv med kollegaene som nevnt i dette kapittelet. Hansson fremstilte seg selv som rettferdig, ubestikkelig, ærlig, ordentlig og ikke minst som en jurist. Hansson knyttet disse egenskapene som har kommet frem som typisk norske til seg selv. Hansson har lagt til et kapittel som heter *tillegg*. Her la Hansson ved brev og avisartikler på både fransk og engelsk. Her viser han hvordan han selv har blitt omtalt og det var mildt sagt smigrende. Ett eksempel er dette sitatet som er hentet fra avisen The Egyptian Gazette og gjengitt hos Hansson «He lavished his tireless energy on every progressive movement and on every proposal for the improvement of the complex organization of the Courts.»¹³¹ Dette er kun en av mange hyllester av Hansson.

---

¹²⁸ Hansson, 1946, s. 25-26

¹²⁹ Hansson, 1946, s. 119

¹³⁰ Hansson, 1946, s. 118-121

¹³¹ Hansson, 1946, s. 367

6.0 Orientaleren og Orienten hos Hansson

Etter å ha beskrevet europeerne hos Hansson går vi videre til beskrivelser av orientaleren. I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for beskrivelser av orientaleren og Orienten hos Hansson. Hansson har beskrevet folk, byer og sine egne inntrykk. Jeg vil også gjøre rede for hvordan Hansson beskrev tiden som dommer under første verdenskrig og under kampen for selvstendighet i Egypt. Dette har jeg valgt å gjøre til et eget delkapittel fordi kapitlene om denne tiden inneholder beskrivelser som skiller seg litt fra de andre i dette kapittelet. Dette delkapittelet vil inneholde litt av Hansson sine beskrivelser av perioden og ikke bare av orientaleren. Så vil jeg gjøre rede for Hansson sin skildring av sin siste tid i Egypt Før jeg til slutt gjør rede for Hansson sine reiser i Østen. Det er veldig interessant å lese Hansson sine reiseskildringer på denne turen. Dette kan gi oss et nytt perspektiv. Her er ikke Hansson lenger først og fremst jurist, her er han en turist som forteller om sine opplevelser til et skandinavisk publikum. Jeg kommer til å gjøre rede for visse beskrivelser med egne ord, men for å gi et mer autentisk bilde av Hansson sine beskrivelser har jeg også valgt å inkludere flere lengre sitater. Jeg mener dette gir et bedre grunnlag til å diskutere Hansson sin fremstilling i kapittel 7.

6.1 Egyptere

Som dommer og innbygger i Egypt hadde Hansson mye å gjøre med lokalbefolkningen og han hadde også flere kollegaer som var egyptere. Mange av advokatene som Hansson møtte gjennom domstolen var også hovedsakelig egyptere. Hansson startet tidlig med å beskrive befolkningen i Egypt. Den første beskrivelsen av egyptere vi finner er da Hansson ankom Alexandria for første gang.

Mens havnen, især om sommeren, gjør et både festlig og imponerende inntrykk, virker byen selv, som så mange havnebyer, til å begynne med nærmest frastøtende både hvad befolkning og bebyggelse angår. Araberne som entrer skipene for å bære bagasjen, ser ville ut for det uvante øie, og de bråker og brøler så det ikke er ørenslud å få. Først etterhånden venner en sig til å forstå at jo mere de gestikulerer og skriker, desto ufarligere er de.¹³²

---

¹³² Hansson, 1946, s. 10

Hansson brukte begrepene egypter og araber om hverandre. Hoveddelen av Egypts befolkning var arabere. Hansson skrev ved flere anledninger om araberene. Han skrev for eksempel «En bil er ikke mere medtatt efter års forløp i en europeers hender enn noen uker i en arabers.»¹³³ Han skrev også «Og i mangfoldige tilfelle har vaktmannen ved jernbaneovergangene mistet hodet fordi han har lagt sig til å sove om natten med skinnegangen til hodepute i den overbevisning at hans øre nok i tide vilde opfange lyden av toget som hastig nærmet sig. Og i den salige tro har han så gått over i evigheten.»¹³⁴

Hansson har et eget kapittel i sin bok som heter *tjenerne*. Her skrev han om hvordan det i mange vestlige land hadde oppstått et problem. Det var rett og slett ikke tjenere å få tak i lenger. Hansson mente at dette var et problem fordi det da var vanskeligere å ha store sammenkomster hjemme slik som tidligere hadde vært vanlig i vesten, og som fortsatt var vanlig i Egypt. Hansson skrev om tjenerne i Egypt. «I Egypt var situasjonen for så vidt lettere som spørsmålet om hushjelp iallfall ikke var noe sosialt problem. Det var alltid nok av tjenere å få – bare mannlige naturligvis, som følge av haremregimet, men ofte var de hverken så ærlige eller så flinke som man kunde ønske.»¹³⁵ Hansson skrev videre om hvordan de fikk en kokk som hadde løyen om sine attester og måtte skaffe en ny. Da var de så heldige at noen briter som skulle reise hjem kunne anbefale deres kokk. Om han skriver Hansson, «Kokken het Ismael og var fra Øvre Egypt, av «berbernes» rase, og den hadde ord på sig for å fremtrylle tro og flinke tjenere»¹³⁶ Hansson beskrev sine tjenere i Egypt som gode mennesker, men ikke særlig dyktige i fransk. Hansson lot seg imponere av hvor effektive og gode til å samarbeide tjenerne var. Han ble også imponert av hvor ærlige noen av de var, fordi de ikke stjal, men han fortalte også om tjenere som stjal. Han fortalte også om hvordan tjenerne måtte sove i uthuset. Hansson fortalte så om hvordan tjenerne tok så godt vare på dem og vennligheten han følte hos dem. Hansson beskrev de tjenerne som de hadde lengst som de han nesten savnet mest fra tiden i Egypt¹³⁷ Hansson skrev om befolkningssammensetningen i Egypt og hvordan den har vært historisk. Han skriver om den arabiske invasjonen på 600-tallet. Her kommer han inn på Kopterne, de opprinnelige innbyggerne av Egypt, om dem

---

¹³³ Hansson, 1946, s. 40

¹³⁴ Hansson, 1946, s. 40

¹³⁵ Hansson, 1946, s. 175

¹³⁶ Hansson, 1946, s. 176-177

¹³⁷ Hansson, 1946, s. 174-185

skrev han «Kopterne er gjennomgående intelligentere og jeg må tilføie, også slure enn de andre egyptere. De er mere oplyste enn resten av befolkningen.»¹³⁸

Hansson viet mye plass til å beskrive hoveddelen av den egyptiske befolkning. Nemlig jordbrukerne som kaltes Fellahene. Hansson skrev om hvordan flerkoneri og mange barn la grunnlaget for det egyptiske jordbruket og om den store mangelen på utdanning. Han skrev også om hvordan lokale og britiske myndigheter ikke ønsket opplysning fordi de var redde for at det kunne føre til frigjørelse fra de daværende styresmaktene. Hansson mente at dette var feil og hadde stor sympati med lokalbefolkningen, han skrev:

Den del av det egyptiske folk som man uvilkårlig får stor sympati for, er landbefolkningen. Fellahene kan være ubarmhjertige mot dyrene, men de er iallfall ikke verre enn de sydeuropeiske nasjoner. Med ærligheten er det nok så som så, og de kan se uhyggelige ut; men de er rørende snilde mot barn, og for min del har jeg alltid funnet dem hjelpsomme¹³⁹

Hansson skrev videre om de vanskelige leve og boforholdene til de egyptiske bøndene. Han var sjokkert over hvordan de bodde og den totale mangelen på hygiene. Hansson skrev «Men man må tro at orientalerne blir til en viss grad immune for giftstoffer som i ett nu vilde tatt livet av folk fra mere forvente nasjoner. Eller så er det sundt å drikke av vann hvor det flyter kropper av døde hunder, katter, esler og kameler.»¹⁴⁰ Hansson skrev også om hvordan på tross av de utfordrende levekårene så det ut til at folket trivdes i Egypt og at de ikke lidde noen stor nød. Som Hansson selv skrev det «Araberne i Egypt er en velvoksen og vakker rase.»¹⁴¹

Hansson hadde også et eget kapittel i boken sin som han har kalte egypterne. Dette kapitlet fokuserte på hvordan Hansson opplevde og forsto det egyptiske samfunnet, men også menneskene. Hansson skrev mye om sin opplevelse av hvordan Islam var grunnlaget for samfunnet i Egypt. Han skrev om kvinnene i Egypt. «Mine kollegers hustruer og døtre var underkastet haremsregimet som forbyr dem å omgås andre menn enn de aller nærmeste slektninger, egentlig visstnok ikke andre en sine brødre og sønner.»¹⁴² Hansson slet med å forstå hvordan dette gjorde dem lykkelige. Han skrev «Noen større hygge av sine menn har

---

¹³⁸ Hansson, 1946, s. 63

¹³⁹ Hansson, 1946, s. 57

¹⁴⁰ Hansson, 1946, s. 59

¹⁴¹ Hansson, 1946, s. 60

¹⁴² Hansson, 1946, s. 49

de orientalske kvinner neppe. Mennene i Egypt iallfall sitter gjerne på kafe – eller i de høiere regioner i klubben – eftermiddag og aften, hvis ikke er optatt på annen måte»¹⁴³

Hansson fortsatte å skrive om den egyptiske kvinnen. Hansson skrev «Mange av de rike egyptere sender sine døtre til Europa, især til Frankrike og Sveits, for å la dem være et par år i pensjonatskoler eller lignende. For dem må det være hårdt etterpå å bli låst inne i haremslivet igjen.»¹⁴⁴ Han beskrev kvinners stilling i Egypt på denne måten, «Kvinnen har nu engang ikke samme valør som en mann. Derfor arver hun også bare den halve lodd av mannens. Og i dagliglivet er hun knapt verd det engang.»¹⁴⁵

Hansson påpekte ved flere anledninger hvor annerledes samfunnet var i forhold til det europeiske og norske. Han skrev blant annet:

I en henseende fjerner Orientens seder og skikker, selv i de oplyste lag av befolkningen, sig særlig langt fra våre, og det er på ekteskapsstiftelsens område. Spanske og portugisiske kolleger fortalte mig at i deres land måtte selv forlovede ikke omgås uten betryggende følge, men efter muhamedansk lovgivning har det til alle tider vært forbudt brud og brudgom overhodet å sees før bryllupet. Makan til lotteri!¹⁴⁶

Hansson skrev også at «Det er, tross all personlig sympati, en så stor forskjell på europeisk og orientalsk mentalitet at en europeer alltid vil vedbli å være en fremmed mellom egypterne.»¹⁴⁷ Videre skrev Hansson «Han – eller hun – vil ha uhyre vanskelig for å assimilere sig i en orientalsk familiekrets. Derfor er også ekteskaper f.eks. mellom en orientaler og en europeisk kvinne dømt til å mislykkes i ni av ti tilfeller – minst.»¹⁴⁸

Hansson skrev om hvordan han selv fikk oppleve de store samfunnsforskjellene ved flere tilfeller. Hansson bet seg også merke i hvordan selskapslivet var annerledes, men også om hvordan egypterne opplevde europeiske skikker:

At egypterne også fant den moderne dans slik som den blev praktisert i de store hoteller, sjokkerende, kan man ikke forbauses over. En aften da jeg efter en middag på et av disse hoteller satt i fortrolig samtale med en av mine egyptiske kolleger og venner – kom vi til å tale om det muhamedanske harem. Jeg spurte om han ikke

---

¹⁴³ Hansson, 1946, s. 51-52

¹⁴⁴ Hansson, 1946, s. 50

¹⁴⁵ Hansson, 1946, s. 55

¹⁴⁶ Hansson, 1946, s. 53

¹⁴⁷ Hansson, 1946, s. 55

¹⁴⁸ Hansson, 1946, s. 55

trodde det stod for fall med kvinneemansipasjonen og den stigende opplysning, men han svarte at han syntes det var å foretrekke det kristne system som tillot kvinnene å gå halvnakne fra arm til arm mellom tilfeldige menn i intime favntak – og han pekte ut over det tett besatte dansegulv der fortonet sig som et levende hav av erotikk. ¹⁴⁹

Hansson sine memoarer inneholder mange beskrivelser av sine egyptiske kollegaer. Hansson skrev for eksempel om forholdet mellom de egyptiske dommere og advokater.

Dommerne omgikkes praktisk talt ikke advokatene, ikke fordi de ikke skulde være gode nok, men fordi en dommer i Orienten bør være likeså var om sitt rykte som Cæsars hustru. Folkeslagene på de kanter er jo så vant til at dommerne tar utenforliggende, ukontrollerbare hensyn. Fikk en advokat inngang hos dommerne, kunde man være viss på at det hurtig blev kjent og omtalt i de små lokaliteter, og hans klientel vilde øke. På den annen side vilde hans motstander når han tapte en sak, være fristet til likeoverfor sin klient å undskylde sig med at kjære, det er ikke så greit å skulle prosedere mot en kollega som spiser ved dommernes bord. ¹⁵⁰

Hansson skrev også om vitnene i retten «Men det lar sig ikke nekte at det undertiden kunde være vanskelig å bringe nøiaktig på det rene hvad en innfødt part eller et innfødt vidne hadde forklart eller ment å forklare.»¹⁵¹ Hansson stilte ved flere anledninger spørsmål til hvor bevisst dette var, men kom til denne konklusjonen. «Ofte visste de det nok ikke så nøie selv, og den menneskelige tilbøielighet til å blande likt og ulikt sammen er jo meget utbredt i alle land, men særlig i de minst oplyste.»¹⁵² Hansson skrev videre om hvordan vitneforklaringer aldri er helt til å stole på noe sted, men beskrev situasjonen i Egypt slik:

Men likefrem tilkjøps for klingende mynt er vidnene jo heldigvis ikke i alle land, som regel da. I Orienten er det annerledes. En dag mange år senere da jeg kom kjørende gjennom en landsby i Øvre-Egypt ledsaget av rettskriveren og to advokater, sa en av disse siste til mig: Denne landsby er kjent for sine billige vidner. – Hvad mener De! Utbrøt jeg. – Jo, herfra kan man få bra vidner for en 10 pjaster (2 shilling), mens man ellers gjerne må op i den dobbelte pris og mere enn det! ¹⁵³

6.2 Egyptiske byer

---

¹⁴⁹ Hansson, 1946, s. 51

¹⁵⁰ Hansson, 1946, s. 47

¹⁵¹ Hansson, 1946, s. 36

¹⁵² Hansson, 1946, s. 36

¹⁵³ Hansson, 1946, s. 37

Hansson har beskrevet flere steder i Orienten i sine memoarer. Hansson reiste mye rundt i Egypt og bodde fast i både Mansura og Alexandria.

6.2.1 Mansura

Hansson jobbet sine første år ved domstolen i Mansura. Hansson beskrev tidlig i sine memoarer førsteinntrykket han fikk av Mansura. «Man hadde sagt mig at Mansura var et hull, men mitt første inntrykk var gunstig. Solen skinte den dag i begynnelsen av januar 1907 da jeg kom dit, og byen forekom mig smilende der den bredte sig med sine minareter langs Nilens brede strøm»¹⁵⁴Så forandret beskrivelsen seg. «Men om eftermiddagen tok det til å regne og byen skiftet helt karakter. Ikke bare var alt vått og grått, men selv i de brolagte gater kunde det være vanskelig å komme frem både for mennesker og dyr, så glatt som det var blitt i den tykke fete gjørmen.»¹⁵⁵ Hansson var heller ikke så fornøyd med hotellstandarden. «Det hotell hvor jeg foreløpig måtte installere mig inntil jeg hadde funnet en brukbar leilighet, var i enhver henseende så ufyselig at jeg ikke noensinne har bodd uhyggeligere.»¹⁵⁶Han beskrev også det generelle landskapet rundt byen. «Distriktet omkring Mansura var rikt avvekslende: de bølgende kornakre, rismarkene, kløverengene, bomullsplantingene, og midt oppe i det så man store og små seilbåter som gled lydløst på Nilen eller kanalene.»¹⁵⁷

6.2.2 Alexandria

Hansson beskrev Alexandria som en flott by, beskrivelsene av byen i hans memoarer var nesten utelukkende positive. Hansson skrev om kvaliteten på hotellene i Alexandria, de skal ha vært veldig gode. Luksushotellene i Kairo og Alexandria var ifølge Hansson i verdensklasse. Hansson holdt de ikke tilbake for de beste hotellene i Europa. Hansson bor flere år i Alexandria og skriver at både han og familien trivdes veldig godt med det. Han fremstilte byen som internasjonal og at den minte om Konstantinopel. Hansson beskrev det kjente fyrtårnet og påpekte at det ikke var det originale som sto der lenger. Hansson fortalte om den nydelige strandpromenaden og den idylliske beliggenheten ved Middelhavet. Hansson skrev om kanalen som knyttet byen til Nilen, han mintes den travle stemningen på

---

¹⁵⁴ Hansson, 1946, s. 27

¹⁵⁵ Hansson, 1946, s. 27

¹⁵⁶ Hansson, 1946, s. 28

¹⁵⁷ Hansson, 1946, s. 38

havnen og det myldrende økonomiske livet i byen. Han tenkte tilbake på den fuktige luften og stemningen av gammel storhet. Hansson ga et veldig godt inntrykk av Alexandria ¹⁵⁸

6.2.3. Port-Said

Hansson beskrev også den nærliggende og kjente byen Port-Said. Hansson måtte ved flere anledninger besøke denne byen og han satt ikke igjen med noe særlig positivt inntrykk.

Hansson skrev om Port-Said at:

Nu er Port-Said, som jeg i årenes løp ofte kommer til å besøke på embeds vegne, efter min mening ingen morsom by, tvertimot, det er ikke noe annet merkverdig ved den enn at den hverken er fugl eller fisk, hverken europeisk eller orientalsk eller noen ting annet. Men det virker jo alltid litt eiendommelig å vite at i Port-Said støter tre verdensdeler sammen, forutsatt at Middelhavet hører Europa til, og det gjør det naturligvis. Det er «mare nostrum» i europeisk forstand. ¹⁵⁹

Han fortsatte med å beskrive Port-Said. «Fra gammelt av har Port-Said ord på sig for å være en fryktelig røverby, og moralen står visst ikke høit.»¹⁶⁰ På tross av alle de negative inntrykkene Hansson fikk av denne byen nevnte han avslutningsvis at «Men hvad orden og rettssikkerhet angår, har jeg inntrykk av at man kan ferdes tryggere der enn i de fleste havnebyer, som f.eks. Marseille og Neapel.»¹⁶¹

6.3 Egypt og domstolen under første verdenskrig

Hansson oppholdt seg i Egypt under store deler av første verdenskrig. Og i forbindelse med slutten av første verdenskrig og frigjøringen av Egypt var det store opptøyer i flere egyptiske byer. Hansson har skrevet om dette i egne kapitler. Jeg velger derfor å skille disse beskrivelsene i et eget delkapittel. Hansson gjorde rede for tiden i Egypt under første verdenskrig og opptøyene ganske kategorisk, men nevnte spesielt en situasjon med en egyptisk kvinne. Hun prøvde å redde en engelsk soldat som ble myrdet av en sint mobb. Hun skal ha fått god belønning for dette i etterkant. Om dette skriver Hansson «Videre fikk hun det ønske opfylt som formodentlig alle orientalske kvinner av de mindre bemidlede klasser nærer, nemlig å ha gullringer både til ankler og håndledd.»¹⁶²

---

¹⁵⁸ Hansson, 1946, s. 9-12

¹⁵⁹ Hansson, 1946, s. 35

¹⁶⁰ Hansson, 1946, s. 35

¹⁶¹ Hansson, 1946, s. 35

¹⁶² Hansson, 1946, s. 224

Hansson skrev om hvordan domstolen reagerte på utbruddet av første verdenskrig. Hansson fortalte at domstolen gikk i unntakstilstand slik som Egypt. De ble tvunget til å godta visse endringer. Hvis ikke ville f.eks. England bryte med avtalen om de blandede domstoler og legge den ned. Krigen førte også til at dommerne fra Tyskland og Østerrike-Ungarn forlot domstolen. Det ble også valgt en ny president, naturligvis ble det en brite, Mr. Sanders. Hansson begrunnet valget slik, «under hensyn til de vanskelige forhold som forelå og som hvad dag som helst kunde lede til alvorlige konflikter mellom domstolene og de militære myndigheter. Man mente at han som engelskmann vilde ha lettere for å avfinne sig med dem.»¹⁶³ Det ble så diskutert om tyskere og deres allierte skulle få lov til å få deres saker behandlet av de blandede domstoler. De var jo i krig med Egypt. Dette skal ha blitt heftig diskutert, men de landet på at i likhet med alle utlendinger hadde de rett til å få saken sin opp for de blandede domstoler. Selv ikke en krig fikk domstolen til å gå bort fra sine prinsipper. Hansson kjempet hardt for at domstolen skulle hevde sin uavhengighet og fungere som en nøytral rettsinstans selv under krigen.¹⁶⁴

Hansson skrev at det skulle vise seg vanskelig. Det var nemlig mange saker som Sentralmaktene var interessert i. I Egypt var det slik at bankvesen, storhandel, industri og skipsfart stort sett var eid av utlendinger. Her var sentralmaktene sterkt representert. Østerrike hadde en viktig handelskoloni i Egypt og Tyskland hadde like før krigen økt sine interesser i Egypt betraktelig. Hansson beskrev det slik:

Det sier sig selv at de medlemmer av domstolene som tilhørte et nøytralt land, med interesse måtte følge den holdning deres «allierte» kolleger vilde innta til alle de mange intrikate spørsmål om fiendens rettigheter som meldte sig. Forbitrelsen over de ulykker centralmaktens voldspolitik hadde bragt over verden i sin almindelighet og de allierte land i særdeleshed, var stor og lidenskapens bølger gikk høit. Det har hendt både før og siden at slike bølger har nådd inn i rettsalen og overskyttet dommersetet.¹⁶⁵

På tross av denne utfordringen så mente Hansson at domstolen holdt seg nøytral. Hansson skrev «Med desto større tilfredsstillelse kan jeg si at man forgjeves vil lete efter noe tilfelle hvor avgjørelser truffet av de blandede domstolers appellrett under eller efter foregående verdenskrig har vært påvirket av uvilje mot centralmaktens eller deres forbundnes

---

¹⁶³ Hansson, 1946, s. 125

¹⁶⁴ Hansson, 1946, s. 123-127

¹⁶⁵ Hansson, 1946, s. 128

undersåtter eller på annet vis preget av krigssituasjonen.»¹⁶⁶ Hansson skrev videre om hvordan tyskere ble fratatt eiendom og forretninger i løpet av krigen, og ønsket det tilbake i etterkant, men dette gikk til konsulære domstoler. I disse domstolene ble ikke sakene behandlet rettfærdig. Dette var jo nettopp grunnen til at de blandede domstoler ble opprettet. Hansson reagerte veldig sterkt på at eiendom og eiendeler til de tidligere tyske og østerrikske dommere ble konfiskert. Han fikk derfor gjennom at de skulle returneres etter krigen.¹⁶⁷

6.4 Egypts selvstendighet og Hanssons farvel

Hansson skrev om hvordan det var å være utlending i Alexandria i 1921, like før Egypt oppnår nominell selvstendighet. Opptøyene og motstanden blant det egyptiske folk hadde økt kraftig. Hansson skrev om hvordan noen utlendinger ble behandlet. Hansson bevitnet grusomheter og skrev om hvordan for eksempel grekerne ble behandlet:

Den vendte sig først og fremst mot den hellenske koloni. Grekerne var på denne tid særlig forhatt på grunn av Hellas' felttog i Anatolia mot Mustafa Pacha Kemal. Det blev satt i omløp et fullstendig ugrunnet rykte om at noen grekere skulde ha skutt på egyptiske demonstranter mens de marsjerte i gatene og avvekslende ropte leve Zaghlul og leve Mustafa Kemal. Mange grekere blev mishandlet på det frykteligste og drept ved dolkestikk eller stenkast og kølleslag, eller de blev skutt av bevæbnede demonstranter. I noen tilfelle blev de helt petroleum på og brent op.¹⁶⁸

Hansson skrev videre om hvordan også italienerne ble angrepet. Hansson skrev at det oppsto et enormt fremmedhat i Egypt. Hansson fortalte også om hvordan han selv ble angrepet og så vidt slapp unna med livet i behold. Hansson kritiserte i etterkant de lokale myndighetene for å ha latt dette skje. Hansson rettet også kritikk mot general Allenby som var høykommissær i Egypt på vegne av britene.¹⁶⁹

Hansson husker tidsperioden som en kaotisk og uoversiktlig tid. Hansson sto midt oppi en helt spesiell hendelse i egyptisk historie, men også internasjonalt. Avkolonialiseringen var i gang. Hansson oppsummerte på denne måten

Dette var i korte trekk siste kapittel av Egypts politiske puslespill således som jeg hadde anledning til å følge det. Enda jeg såvidt mulig har forenklet skildringen av begivenhetenes gang, tar de sig broket ut allikevel. Man kunde kanskje være fristet til

---

¹⁶⁶ Hansson, 1946, s. 128

¹⁶⁷ Hansson, 1946, s. 127-143

¹⁶⁸ Hansson, 1946, s. 231-232

¹⁶⁹ Hansson, 1946, s. 229-243

å tro at med så mange uroligheter, opprør, myrderier og andre politiske forbrytelser som de der fant sted i Egypt i så mange år fra 1919 å regne, måtte det være utrygt og uhyggelig å leve der. Men det var på ingen måte tilfelle. Det er i almindelighet så at all forstyrrelse av den offentlige orden fortøner sig verre for dem som leser på avstand om den enn for folk som bor på stedet. I Alexandria iallfall levde vi, bortsett fra de få ukene i april-mai 1921, ubekymret. De politiske begivenheter interesserte oss, men engstet oss ikke.¹⁷⁰

Hansson forlot Egypt i 1931. i forbindelse med sin egen avreise skrev Hansson om forflyttingen av en Kollega. Her fortalte han om hvordan de fikk oppgitt feil tidspunkt for hans avreise. Om dette skriver Hansson, «På den annen side var det i Egypt mere en nok av den overfladiskhet og omtrentlighet som er så karakteristisk for Orienten.»¹⁷¹Hansson skrev i tillegg «I alle klasser og i alle bransjer av det daglige liv møtte man den samme likegyldighet likeoverfor det presise og det nøiaktige. Omtrentligheten var gått dem slik i blodet at de ikke engang kunde se det skakke ved en ting selv når det ble påpekt.»¹⁷²

Hansson skrev om sin egen avskjed at den var vakker og rørende. Han legger også til disse ord han fikk av kong Faud «Kongen uttalte et fromt ønske om at hans folk kunde få overført noe av den nordiske energi i sine årer. Egypterne er et intelligent folk, sa han, men alt for mange av dem så bare henimot den dag da de takket være en pensjon eller andre midler kunde la være å bestille noe mere.»¹⁷³Hansson skrev også om sitt avskjedsselskap at «Den veltalenhet som utfoldes ved disse fester til min ære var overveldende og preget av den hjertelighet, men også de overdrivelser, som Orienten så lett henfaller til.»¹⁷⁴

6.5 Østen

Under sin tid i Egypt fikk Hansson muligheten til å reise litt rundt i både Egypt og Østen. Hansson skrev om hvordan han måtte tilbringe tiden under første verdenskrig i Egypt fordi Middelhavet var fullt av ubåter som gjorde hjemreisen for farlig. Dette gjorde at han tok muligheten til å reise litt i det kan kalte Østen. Hansson sin bror jobbet som diplomat i Kina,

---

¹⁷⁰ Hansson, 1946, s. 252

¹⁷¹ Hansson, 1946, s. 331

¹⁷² Hansson, 1946, s. 331

¹⁷³ Hansson, 1946, s. 347

¹⁷⁴ Hansson, 1946, s. 349

han bestemte seg derfor for å reise til Kina for å besøke han. På vei til Kina gjorde Hansson en observasjon på båten. «En fransk offiser hadde sin annamittiske hustru med – et nett, sympatisk lite menneske. Men allikevel! Ekteskap mellom europeere og de farvede er og blir en vanskelig ting.»¹⁷⁵ Hansson skrev videre om dette at «Imidlertid er det mere respektabelt å gjøre som denne franske offiser, nemlig å gifte sig med sine barns mor, enn som det altfor ofte skjer i Det fjerne Østen, at europeerne når de med alderen vender tilbake til sitt hjemland overlater konkubinen og barna til sin egen skjebne.»¹⁷⁶

På vei til Kina reiste Hansson innom Djibouti. Her opplevde han et show som ble oppsatt på nasjonaldagen. Hansson skrev om dette «Efter at den ene stamme efter den annen av Somalilands og Abessinias krigerske folk, de fleste nakne ovenfor beltestedet og sterkt tatovert, hadde oppført sine krigsdanser og sett mektig ville ut, kom festen clou: en skjønnhetskonkurrans mellom Djiboutis kurtisaner!»¹⁷⁷ Hansson og hans svenske kollega Sjöborg ble utpekt som dommere i denne skjønnhetskonkurransen. Hansson skrev om dette «Hadde krigsdansene gjort inntrykk av noe barbarisk og avskrekkende på oss, virket denne offentlige fremvisning av Djiboutis kurtisaner som noe nærmest mildt og forsonende, en ren idyll.»¹⁷⁸ Hansson beskrev kvinnene på denne måten «De unge kvinner var kommet kjørende til møtestedet, kledd i farverige drakter og behengt med smykker, mest glassperler o. l. De var alle brune eller sorte.»¹⁷⁹ Hansson husket det hele som litt av et show, men han var sjokkert over at det var en egen klasse for jenter på åtte til ti år. At jenter ned i denne alderen kunne ha prostitusjon som yrke falt dårlig i smak hos Hansson.

Under sine reiser i Østen ble Hansson oppmerksom på den ødeleggende effekten opium hadde hatt på mange av innbyggerne. Han skrev

Det første inntrykk av opiumens herjinger hadde jeg fått i Singapore. Der var jeg innom to opiumshuler på utreisen. Det var et syn så bedrøvelig som noe kunde være. Hulene var besøkt av fattige kinesere, som formodentlig heller brukte sine surt erhvervede ører til opium enn til mat – ytterst miserable var de iallfall å se til der de

---

¹⁷⁵ Hansson, 1946, s. 285

¹⁷⁶ Hansson, 1946, s. 285

¹⁷⁷ Hansson, 1946, s. 291

¹⁷⁸ Hansson, 1946, s. 292

¹⁷⁹ Hansson, 1946, s. 292

lå, de skinnmagre stakkarne, på hyller med sinkplater på, i etasjer, og nød sin opium.¹⁸⁰

Hansson oppfattet kineserne på følgende måte «Som bekjent er kineserne både flittige og intelligente, men de mangler tilsynelatende metode.»¹⁸¹ For Hansson virket kinesiske byer som et eneste stort kaos. Han beskrev byene som trange og overfylte. Han var overasket over at de sanitære forholdene var så gode som de var, og at ikke byene var rammet av mer sykdom. Hansson reiste også innom Hongkong, om denne byen skrev han

Da engelskmennene i 1841 satte sig fast i Hongkong, var den ansett som et usundt sted, men etter som den blev omskapt til en velbygget by, forsvant feberen. Nu er det også vegetasjon av kraftige skogplantninger å se mange steder. Hongkong ansees for å være et sunt sted. Selv den del av befolkningen som bor og følgelig til stadighet opholder sig nede i selve byen, ser slett ikke dårlig ut, men naturligvis er det bedre å bo oppe i fjellet, og det gjør de fleste utlendinger.¹⁸²

Hansson reiste også innom Macao, her fortalte han om byens historie som portugisisk koloni fra 1600-tallet. Hansson bet seg merke i en ting her som britene ikke hadde gjort i Hongkong. «Men i sterk motsetning til hvad det finner sted i engelske besiddelser, har portugiserne i Macao som i andre av sine kolonier blandet blod med de innfødte. Byens rikmannsklasse er kinesisk-portugisisk. Det er komisk å se de unge dandyer av denne blandingsrase. Vakre er de ikke.»¹⁸³

7.0 Analyse: Identitet, juss og politikk – dommer Hanssons perspektiver

Vi har nå sett hvordan fremstillingen av både europeeren og orientaleren var hos Hansson. Det tar oss videre til analysedelen. Analysedelen av denne oppgaven vil inneholde drøftinger av fire ulike spørsmål knyttet til fremstillingen av «de andre» hos Hansson. Jeg vil først drøfte hvordan Hansson fremstiller sine tanker om den britiske okkupasjonen av Egypt. Dernest vil jeg drøfte om Hansson har noen personlig agenda bak sine fremstillinger. Så vil jeg drøfte Hansson sin fremstilling av orientaleren. Til slutt vil jeg drøfte Hansson sin

---

¹⁸⁰ Hansson, 1946, s. 306-307

¹⁸¹ Hansson, 1946, s. 312-313

¹⁸² Hansson, 1946, s. 313

¹⁸³ Hansson, 1946, s. 314

fremstilling av det egyptiske samfunn, og om fremstillingen bidrar til et syn på orientaleren som «de andre» og Orienten som tilbakeliggende.

7.1 Hvordan stilte Hansson seg til den britiske okkupasjonen av Egypt?

Hanssons fremstilling av den britiske okkupasjonen av Egypt kan si oss mye i forhold til synet på «de andre» hos Hansson. Hvis Hansson har en europeisk overlegenhetstanke, vil det være meget interessant å se hvordan han omtaler okkupasjonen og kolonialisme generelt.

Kolonialisme kan sies å være selve hovedsymbolet på den europeiske overlegenhetstanken.

Egypt hadde vært okkupert av både Frankrike og Storbritannia da Hansson ankom Egypt.

Landet hadde også vært kontrollert av det osmanske riket i flere hundre år. Jeg kommer her

til å diskutere hovedsakelig den britiske okkupasjonen fra 1882 til Egypt fikk sin

selvstendighet i 1922, men også årene etter da britene fortsatt hadde stor innflytelse i Egypt

helt frem til 1950-tallet. Grunnen til det er at det er denne perioden Hansson tar for

seg i memoarene sine. For å svare på spørsmålet vil jeg vise til konkrete eksempler i Hansson

sine memoarer, men også diskutere innholdet og fremstillingen generelt.

Hansson har et eget kapittel som heter *Kan den britiske okkupasjon av Egypt og Sudan*

forsvares juridisk og moralsk? Innholdet i dette kapittelet sier mye om Hansson sine tanker

om Egypts rettigheter som land i Orienten. Hvis Hansson har hatt en kolonialistisk tankegang

og har ment at en vestlig makt har hatt rett til å kolonisere landet så burde det vises i dette

kapittelet. Men det som var tilfellet var at Hansson tydelig viste at han mente Storbritannia

hadde handlet i urett overfor Egypt. Han viste dette på entydlig måte ved å skrive følgende:

Da den britiske regjering i 1882 hadde besluttet sig til å okkupere Egypt, falt det honningsøte ord fra premier-ministeren Gladstones munn. Efter å ha forsikret at England ikke forfulgte særformål i Egypt, sa han i en senere debatt bl. a. ordrett følgende: - I Egypt sitter vi ikke som herrer, men som venner og den egyptiske regjerings rådgivere - - - I denne affære tilstår ikke regjeringen vårt land noen egoistiske eller spesielle interesser, adskilt fra de civiliserte nasjoners generelle interesser. Det er i snevreste forstand utelukkende disse som bør varetas. – Sett i lyset av alt som senere skjedde efterlater disse ord ikke noen riktig god smak, så meget mindre som både Gladstone selv og andre britiske statsmenn i det forrige århundre – Salisbury, Balfour m. fl. – høitidelig har erklært at England vilde trekke sig tilbake fra Egypt så snart ordenen var Gjenoprettet.¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ Hansson, 1946, s. 254

Hansson påpekte selv denne falske og kolonialistiske retorikken hos britene. Han skriver videre:

Efter dette skulde det ligge nær å si at England hverken moralsk eller juridisk har hatt rett til å oprettholde okkupasjonen, utover det korte tidsrum som gikk med til å gjennomføre aksjonens umiddelbare formål, og aller minst bli sittende i Egypt i sin egen eksklusive interesse som det faktisk er skjedd. Men mennesket spår, og dets særinteresser rår. Og begivenhetene, slik som de utviklet sig, har gjort det klart at den engelske regjering da den innledet et foretagende som har vist sig å være et av de mest følgesvangre i de nyere tider, ikke fulgte noen plan og selv ikke hadde noen forståelse av hvor overordentlig betydningsfull aksjonen var.¹⁸⁵

Hansson skrev også veldig negativt om England sin behandling av Egypt under første verdenskrig. Han mener at det var helt feil å erklære Egypt som britisk protektorat og han mente at britene som styrte Egypt på den tiden manglet kunnskap om lokalbefolkningen. Dette førte til unødvendig motstand. Hansson skrev at de tok for mye fra bøndene og at for mange ble tvunget i krig. Hansson trakk spesielt frem briten Sir William Brunyate. Hansson skrev om han:

Brunyate var langt fra noen udyktig mann, han var mere enn almindelig intelligent og kunnskapsrik og like dyktig som jurist og matematiker. Overfor de blandede domstoler optrådte han meget korrekt, men ellers beklaget nesten alle utlendinger som hadde hatt med ham å gjøre, sig over at han mangler «manners» og smidighet. Han virket dominerende og firkantet i en grad som gjorde at de engelske kalte ham for «prøiseren».¹⁸⁶

Hansson fortsatte å kritisere britenes handlinger i Egypt etter krigen. Han dro spesielt frem at de nektet egyptiske delegater å delta på Fredskonferansen i Paris i 1919, hvor de allierte blant annet diskuterte seg frem til Versaillestraktaten.¹⁸⁷

På bakgrunn av dette skulle en tro at Hansson sitt syn på den britiske okkupasjonen var ganske klart, men Hansson har på en måte to personligheter. Du har juristen Hansson som det er tydelig at har skrevet det over, men du har også europeeren Hansson som skriver til sitt skandinaviske publikum. Det er en klar forskjell i hvordan han fremstiller britene i Egypt som jurist og som privatperson. For selv om Hansson var negativ til britenes behandling av Egypt og kolonialisme generelt så er beskrivelsene av britenes håndtering av Egypt og de

---

¹⁸⁵ Hansson, 1946, s. 254

¹⁸⁶ Hansson, 1946, s. 217

¹⁸⁷ Hansson, 1946, s. 209-229

egyptiske innbyggerne ofte positive. Hansson var spesielt positiv til Evelyn Baring, bedre kjent som Lord Cromer. Cromer var britisk generalkonsul i Egypt. Cromer var en ganske kontroversiell skikkelse. Han var en av de viktigste administratorene i det britiske riket, og jobbet i flere av koloniene. Hansson viste seg særlig vennligsinnet i sine beskrivelser av Cromer. Et tydelig eksempel på dette er:

Selv virket Cromer imponerende. Han så ut slik som vi ønsker at en engelsk gentleman skal se ut, og han var en høyt kultivert mann, fremragende ikke bare som administrator og finanseksperter – han tilhørte det kjente bankdynasti Baring, - men også som forfatter og sprogkyndig, især i klassiske sprog.¹⁸⁸

Hansson skrev også varmt om hans etterfølger Sir Eldon Gorst og lord Kitchener. Gorst ble omtalt som en litt mislykket leder. Kitchener derimot ble hyllet som en dyktig offiser i krig og en leder som utviklet Egypt mot den moderne verden.¹⁸⁹ Det var Cromer Hansson fokuserte mest på i sine memoarer. Hansson skrev følgende om Lord Cromer.

Lord Cromer var fellahenes venn De kalte ham sin far. Den hederstitel fortjente han. Men en manns hukommelse er kort, folkenes enda kortere. Ingen minnes i dag hvad lord Cromer på den engelske regjerings vegne og med dens fulle støtte har gjort for de undertrykte og utplyndrede lag av befolkningen i Egypt.¹⁹⁰

Hansson hadde en fremstilling hvor britene ikke ble sett på som kun skurker. Hansson mente at britene hadde gjort mye godt for egypterne. Spesielt under Cromer. For å bekrefte sitt syn fortalte Hansson en historie:

For mange år siden traff jeg imidlertid på en embedsreise en verdig, gammel jorddyrker som samtidig var landsbyens «omdeh» eller magistrat og i det hele en høyt betrodd mann. Gjennom tolken spurte jeg ham da han var kommet for å hilse på mig, hvorledes han så på det engelske styre. – De unge, svarte han, - har jo ikke opplevd at den siste pjafter (en tioring) blev pisket ut av en, at en måtte gjøre tvangsarbeide for regjeringen mens ens egne marker forfalt og meget, meget annet som de ikke kjenner. De ser på de engelske bare som undertrykkere, men vi gamle som nu får lov til i fred å skjømte våre egne saker, og som oplever at det som ved et trylleslag er vann nok til alles marker, at det fordeles rettfærdig og at jordens verdi er steget til det tidobbelte, ja, ofte mere, vi vet at Cromer har vært en god mann for oss.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ Hansson, 1946, s. 66

¹⁸⁹ Marsot, 2021

¹⁹⁰ Hansson, 1946, s. 62

¹⁹¹ Hansson, 1946, s. 62

Hansson skrev flere ganger om hvordan mange av britenes handlinger i Egypt hadde positive virkninger for folket og hvordan de fattige fikk det bedre. Hansson oppsummerte Cromer sin styringstid i Egypt på denne måten:

I april 1907 trakk lord Cromer sig tilbake. Han hadde da vært britisk generalkonsul og «agent» med rang av minister siden 1883. At han også i denne tid hadde vært landets kloke og sterke styrer er vel kjent. Han overtok sin stilling under meget vanskelige forhold kort etter Arabi Pachas revolt som ledet til bombardementet og besettelsen av Alexandria og den britiske okkupasjonen av Egypt (1882). Det er ikke for meget å si at Egypts historie i denne periode er Cromers egen historie, og at det i første rekke var han som skapte det nye og blomstrende Egypt, i alle henseender så forskjellig fra det land han hadde overtatt fireogtyve år i forveien.¹⁹²

Dette er en fremstilling av Egypt sin historie som noen vil kalle eurosentrisk. Cromer innførte definitivt reformer som var positive også for egypterne, men vi må spørre oss hvorfor? Det er vanskelig å påstå at Lord Cromer var først og fremst en menneskerettsforkjemper. Cromer var definitivt drevet av profitt. Både i sin tid i India og Egypt var hans jobb å sikre britenes politiske og økonomiske ressurser. Hansson har en liten oppsummering om britene i Egypt:

England kan ofte mangle en linje i sin politikk like overfor koloniene, men det savner sjelden evnen til å handle sundt og praktisk når krisen står på. Og det kan også kunsten å vente. Når alt kommer til alt, er engelskmennene vel verdens dyktigste diplomater – de har takt, de er menneskelige og humane, og de løser – som oftest – øieblikkets floker med sund fornuft. Det er bare beklagelig at den sviktet dem ved flere leiligheter under og etter forrige krig i Egypt.¹⁹³

Dette oppsummerer hva Hansson egentlig tenkte om britene og okkupasjonen av Egypt. Hansson gir en positiv beskrivelse av britene før han kritiserer handlingene deres i Egypt. Hansson begrunner aldri hvorfor han mener disse positive tingene om britene, det fremstilles bare som en sannhet. Hansson har ofte en slik tilnærming i skrivingen sin. Det var ikke noe akademisk verk Hansson skrev. Så Hansson forsvarte ikke meningene sine eller viste til noe litteratur, men det er heller ikke nødvendig. Derfor fikk det som er personlige meninger stå som fakta uten å bli diskutert.

---

¹⁹² Hansson, 1946, s. 65

¹⁹³ Hansson, 1946, s. 253

Selv om Hansson er kritisk til britene i Egypt så er det en diskurs hos Hansson som gir inntrykk av og til tider forsvare britenes okkupasjon av Egypt. Det går også an å se på dette som er forsvar for den europeiske koloniseringen. Hansson skrev for eksempel:

Men på den annen side må det innrømmes at administrativt anarki med alle de misbruk som det fører med sig, er smittebærende, og at slavehandel, korrupsjon og utplyndring av de lavere klasser o. s. v. bør bekjempes overalt hvor det finner sted. Det er jo også i og for seg meget ønskelig, nu mere enn noensinne, at de fremskredne nasjoner hjelper til å utnytte naturens rikdomskilder i land som på grunn av befolkningens ukyndighet eller degenerasjon ikke selv er i stand til det. Og når da spørsmålet blir om Englands nærvær i Egypt og Sudan i noen vesentlig grad har bidratt til å fremme befolkningens velvære og til å bedre de sosiale forhold – med stort utbytte for det selv og andre land også – må svaret efter min mening bli ubetinget bekreftende.¹⁹⁴

Hansson påpekte her selv at også britene tjente på det, men det kommer tydelig frem at det er det siviliserte landet som kommer inn for å redde det orientalske fra sin egen mangel på intelligens og sivilisasjon. Han fremstilte det som at britene kom inn og hjalp et folk som ble utsatt for vanstyre og britene var deres redningsmenn. Denne fremstillingen kan fremstå både eurosentrisk og orientalistisk. Dette ligner litt på diskursen hos Sepulveda som vi så hos Wallerstein i kapittel 2. Hvor de koloniserte trenger noen til å styre dem. De klarer ikke utnytte sine ressurser selv, derfor må en vestlig stormakt inn å hjelpe dem. Men på en annen side er det jo unektelig at britene hadde kommet lenger enn Egypt når det kom til vannkraft og utnyttning av elver. Dette var jo mye av grunnen til britenes suksess med den industrielle revolusjon. Men en fremstilling der britene hjelper Egypt kun ut av nestekjærlighet vil være naiv. Britene skulle selvfølgelig tjene penger og skaffe geopolitisk makt. Den norske historikeren Terje Tvedt mener at de viktigste grunnene til den britiske okkupasjonen var å kontrollere Suez-kanalen for å sikre vannveien til koloniene i Asia samt å skaffe nok og rimelig bomull til tekstilproduksjonen i hjemlandet.¹⁹⁵ Det må nevnes at Hansson ikke ser britenes okkupasjon opp mot et selvstendig Egypt. Han sammenligner det med Egypt under det osmanske riket.

Det er en annen ting i Hansson sin diskursbruk som er interessant i forhold til en diskusjon om orientalisme. For det er påfallende at diskursen rundt siviliserte og ikke-siviliserte land

---

¹⁹⁴ Hansson, 1946, s. 264

¹⁹⁵ Tvedt, 2012, s. 75-85

er til stede hos Hansson når han diskuterer okkupasjonen av Egypt. Han skriver om det britiske riket at «Og de fleste nordmenn vil sikkert være tilbøielig til å mene at det britiske imperium, når alt kommer til alt, har vist sig å være den sterkeste garanti ikke bare for civilisasjonen, men også for demokratiet og friheten. En rekke av de mindre europeiske staters selvstendighet, ja, selve deres eksistens vilde i dag vært en saga blott hvis det britiske imperium hadde gått til grunne efter den ene eller den annen av verdenskrigene.»¹⁹⁶ Britene er den store beskytteren av demokrati, frihet og sivilisasjon. Dette er jo den klassiske europeiske universalismen som vi så hos Wallerstein i kapittel 2. Dette er retorikken som Sepulveda brukte i Valladolid-debatten. Denne vestlige sivilisasjonsmessige overlegenheten som rettfærdiggjør militær og økonomisk ekspansjon.

Som vi har sett i kapittel 2 så beskriver Said også denne diskursbruken om vesten som grunnlaget for sivilisasjon og demokrati. Hansson skriver jo ikke her nødvendigvis at han selv tenker dette, men han presenterer det som den jevne nordmanns tanke eller som en salgs konsensus. Men selv om noe av fremstillingen hos Hansson kan tolkes til å være både eurosentrisk og orientalistisk er det overordnede inntrykket at Hansson er negativ til den britiske okkupasjonen av Egypt. Han nyanserer bildet ved å påpeke at det også har fått positive konsekvenser for store deler av befolkningen. Denne nyanseringen kan tolkes til å være et forsvar for kolonialisering og den britiske okkupasjonen, men han framstiller ikke britene som noen overlegen rase som har rett til å kontrollere Egypt. Hansson har sympati med bøndene i Egypt. Det er unektelig at britenes Nilkontroll bidro til å gjøre jordbruket i Egypt mer fruktbart og mindre uforutsigbart for bøndene. Men det er heller ikke slik at kun britene gjorde dette. Da Muhammed Ali tok over makten startet han med disse reformene med hjelp fra vestlig ekspertise. En fremstilling av at dette kun var britenes verk vil ikke være riktig. Så også i en slik fremstilling kan du legge en litt orientalistisk tankegang, for det var ikke kun britene som utviklet Egypt¹⁹⁷

7.2 Hanssons personlige agenda

Hadde Hansson noen personlig agenda? Hansson sine beskrivelser av både orientaleren og europeerne kan gi inntrykk av at Hansson hadde, eller i hvert fall støttet opp om, et slags

---

¹⁹⁶ Hansson, 1946, s. 263

¹⁹⁷ Tvedt, 2012, s. 75-85

politisk prosjekt. Det er tydelig at han var en småstatsmann, men også internasjonalist. Hansson ønsket norsk og skandinavisk deltagelse i internasjonale domstoler og organisasjoner. I memoarene kommer han med flere kritiske beskrivelser av de europeiske stormaktenes politikk, muligens for å fremme egen småstatenes makt og egne interesser. Han fikk selv flere internasjonale verv og støttet tydelig rollen småstatene kan spille i internasjonal politikk og rettsvesen. Hansson sine memoarer kan også ha vært et bidrag til å skape en nasjonal identitet. Hansson var tydelig på hva han mente var typisk for nordmannen. Som vi har sett i kapittel 3 var Hansson veldig positiv til unionsoppløsningen med Sverige og Norges muligheter som selvstendig stat.

7.21 Småstatsmannen Hansson

Det er, som vi så i kapittel 5 en gjennomgående negativ beskrivelse av kolleger fra andre europeiske land hos Hansson. Den greske og de katolske dommerne var for religiøse, den russiske var helt udugelig. Også britene fikk mye kritikk. Når dette settes opp mot den nærmest utelukkende positive fremstillingen av representanter for de skandinaviske landene, gir det inntrykk av at det var et bevisst valg. At dette er grunnen til at Hansson fremstiller de andre dommerne på denne måten styrkes av at han selv skrev dette: «Jeg er utpreget småstatsmann, og jeg har ved flere leiligheter tillatt mig i internasjonale kretser å bruke den spøkefulle vending at jeg er «motstander av stormakter».»¹⁹⁸

Hansson var blant flere nordmenn på hans tid som banet vei for det som ble Norges og andre småstaters aktive deltakelse på internasjonale arenaer. Mot slutten av 1930-årene var han en tid leder for Folkeforbundets Nansenkontor for flyktninger. Etter Hansson fulgte det flere nordmenn som fikk æren av å utøve viktige internasjonale verv. Trygve Lie og Gro Harlem Brundtland fikk sentrale roller i FN og WHO, Jan Egeland i FN og, Human Rights Watch. Thorvald Stoltenberg som FNs høykommissær for flyktninger, og sønnen Jens Stoltenberg som generalsekretær i NATO for å nevne noen. Norge har fått en stor plass i det internasjonale samfunnet og det er mulig at Hansson har bidratt til dette. Hans memoarer gir definitivt inntrykk av at Hansson ønsket at Norge skulle gå inn i slike internasjonale roller. Ett tegn på dette kan sees i hvordan han fremstilte sine kolleger fra katolske land i Europa, som vi så i kapittel 5. Hansson gir inntrykk av at deres religion preget virkelighetsforståelsen

---

¹⁹⁸ Hansson, 1946, s. 262

for mye. Han framstiller også en fransk dommer som korrump, noe som sverter troverdigheten og omdømmet til franske delegater. Hansson framstiller dette som noe en norsk dommer aldri ville gjort. De spanske dommere blir fremstilt som bedagelige og med en mangel på arbeidsmoral. I motsetning til den fantastiske arbeidsmoralen til nordboerne. Det er en gjennomgående fremstilling av at nordmenn er på mange måter bedre egnet til viktige stillinger enn de fleste andre nasjoner. De har moral, arbeidsvilje og en ubestikkelighet som andre nasjoner ikke kan stille opp med.

7.22 Den norske identiteten

Som vi så i delkapittelet over så knyttet Hansson mange positive egenskaper til det å være nordmann. Hansson skrev memoarer fulle av beskrivelser av både europeere og orientaler. Samtidig som Hansson har beskrevet mange andre nasjonaliteter og hans inntrykk av dem har han skapt et bilde av «nordmannen». Hansson knyttet tydelige verdier og tanker til det å være nettopp nordmann. Hansson har ikke tegnet noe bilde av et tydelig europeisk «oss» som står i en motsetning til «de andre» i Orienten. Som vi så i kapittel 5 var det klare forskjeller på beskrivelsene av Hansson sine europeiske kolleger. Hansson skilte tydelig nordmannen fra spesielt de europeiske landene utenfor Skandinavia. Som vi så i kapittel 5 i Hansson sine beskrivelser av skandinaver var beskrivelsene positive om også svensker og dansker, men han skrev mest positivt om nordmennene. De kvalitetene Hansson knyttet til det å være norsk var han ikke alene om å gjøre. I Norsk litteratur går disse verdiene og egenskapene igjen. Ærlighet, hardtarbeidende, ukorrump og ordentlig. Dette er verdier som er knyttet tett til Norges nasjonale identitet. På 1800-tallet var Norge på leting etter det som ble kalt folkekarakteren. Hva vil det si å være norsk?¹⁹⁹

Dette kan vi allerede se i folkeeventyrene om Espen Askeladden. Ibsen stilte spørsmål om nasjonal identitet i *Peer Gynt*. Ivar Åsen skrev diktet *nordmannen*, eller i nyere tid Odd Børresen sitt kåseri *Fædrenes arv*.²⁰⁰ Hansson viderefører disse verdiene og knytter det til det faktum at noen er fra Norge. Han skaper ett norsk «oss». Det er et mye tydeligere norsk «oss» enn et europeisk «oss» som skal stå i motsetning til «de andre» i Orienten. Hansson skiller nordmannen fra nesten alle andre. Men en konsekvens av dette blir også at

---

¹⁹⁹ Sørensen, Hemstad, Kultur- og tradisjonsformidlende, & Utviklingen av en norsk nasjonal identitet på, 1998

²⁰⁰ Sørensen et al., 1998

orientaleren fremstår som «de andre». De er veldig annerledes fra nordmannen. Som vi har sett i kapittel 6 så har de ikke de samme positive egenskapene som nordmennene. Hansson fremstiller de til tider som korrump, uærlig og late. Dette gjør at bildet av orientaleren hos Hansson bærer preg av at orientaleren er annerledes. Men det gjelder også bildet av franskmannen og belgieren. Hansson sin blomstrende nasjonalfølelse kan også knyttes til det faktum at han skriver sine memoarer i et tysk-okkupert Norge på 1940-tallet. Han kan ha vært inspirert av frigjøringsbevegelsen og motstandskampen.

7.3 Hansson og beskrivelsene av orientaleren

Hansson sin fremstilling av orientaleren kan tolkes på flere forskjellige måter, men som vi så i kapittel 6 er det tydelig at Hansson fremstiller orientaleren som «de andre». Utallige beskrivelser i memoarene viser tydelig et fokus på at orientaleren er annerledes. Hansson beskriver hovedsakelig de tingene som skiller seg fra vesten, som vi så i kapittel 2 så mener Edward Said at dette skaper et bilde av orientaleren som annerledes og mystifiserer han. Dette kan være en konsekvens av fremstillingen hos Hansson. Men hvis Hansson skulle fremstilt kun likheter er det nok ikke så mange som hadde kjøpt bøkene hans. En utfordring ved å skrive en bok om noe slik som Hansson sine opplevelser i Egypt, er at du tar med de mest spesielle hendelsene og forskjellene. De tingene som ikke overasket Hansson, er ikke like spennende å lese om for ett norsk publikum. Hansson var jo ikke ute etter å skape noe korrekt bilde av Egypt. Det var ingen samfunnsanalyse Hansson gjennomførte. Det var ikke noe akademisk verk som forsøkte å gi det norske folk et riktig bilde av Orienten. Hansson skildret kun sine opplevelser som jurist i de blandede domstoler i Egypt.

Som vi så i kapittel 6 så beskrev Hansson hvordan han mente orientaleren oppførte seg og knyttet holdninger og tankemønstre til det faktum at han var orientaler. Dette gjaldt egypterne, men også andre folkegrupper som Hansson beskrev som orientalere. Her kan en argumentere for at beskrivelsene kan ha bidratt til å skape et bilde av «de andre» som annerledes og til en viss grad underlegne. Vi så i kapittel 6 at i sine beskrivelser av araberne i Egypt blir de beskrevet som ville. Som vi så i kapittel 2 er dette den retorikken Frantz Fanon har beskrevet. Når Hansson beskriver araberne som vill blir han en del av retorikken som Frantz Fanon og Edward Said har kritisert. Som vi så i kapittel 6 beskriver Hansson også

orientaleren ved flere tilfeller som uærlig, korrump og lat. Hansson generaliserer orientaleren basert på negative egenskaper. Dette er det typiske bildet Said mener at ble tegnet av orientaleren hos vestlige forfattere. I kapittel 6 kan vi se at Hansson til tider er skyldig i dette.

Said mener som vi så i kapittel 2 at diskursen rundt Orienten skapte et bilde av at det var grunnleggende forskjeller mellom Orienten og Oksidenten. Han mente at Orienten ble fremstilt som underlegen og at det ble skapt et skille mellom «oss» og «de andre» i vestlig litteratur. Det er vanskelig å si at Hansson ikke til en viss grad bidrar til dette. Det er neppe bevisst, men i et forsøk på å skrive en spennende bok kan Hansson ha blitt en del av en diskurs som fremstiller orienten som annerledes og tilbakeliggende. Selv om det ikke er bevisst så sier Hansson sine beskrivelser og hans inntrykk noe om hva som har gitt han sine inntrykk, og det sier også noe om hvilke forutsetninger han har for å fortolke dem.

Fortolkningsrammen til Hansson bestemte mye av hvordan fremstillingene i memoarene endte opp med å bli. Som vi så i kapittel 2 påsto Said at de som kom fra Oksidenten og prøvde å beskrive Orienten ikke klarte å gjøre dette på en korrekt måte på grunn av sine vestlige fortolkningsrammer. Dette kan være tilfelle hos Hansson. Han så orientaleren ut ifra sine egne fortolkningsrammer og ikke ut ifra orientaleren sine egne forutsetninger. Dette hadde ikke Hansson mulighet til, derfor mener Said at slike fremstillinger som vi har sett hos Hansson skapte et bilde av Orienten og orientaleren som «de andre» og som tilbakeliggende.

i Kapittel 6 så vi at Hansson beskrev sine reiser i Østen. Her viste noen av beskrivelsene et syn på også Østen som tilbakeliggende og mindre utviklet. Dette er jo som sagt det Said påsto at vestlige forfattere på Hansson sin tid gjorde. Så er det jo mulig å diskutere om dette faktisk stemte. Vesten lå jo foran de østlige landene teknologisk og militært, men bildet Hansson tegnet var muligens litt ekstremt og ikke så nyansert. For igjen så var det de store forskjellene han fokuserte på. Hansson generaliserer også her orientaleren. At Hansson har hatt opplevelser med orientalerer som har gitt han inntrykkene han sitter igjen med er troverdig, men når han generaliserte på den måten han gjorde så oppstår det et problem. Fremstillingen viser tydelig at Hansson forsto inntrykkene av Orienten og Østen gjennom en vestlig fortolkningsramme. Det kan også her være interessant å påpeke denne forskjellen på rollene Hansson spiller. Du har juristen også den norske europeiske Hansson som skriver til

sitt skandinaviske publikum. I sine reiser i Østen er Hansson privatperson. Han skildrer sine opplevelser og prøver å gi ett underholdende inntrykk av reisene sine. Derfor er det naturlig at det er det som skiller seg ut og oppleves som annerledes var det Hansson ga mest plass i sine bøker. Men igjen kan konsekvensen av dette bli at han tegner et bilde av «de andre» som hovedsakelig annerledes.

7.31 Hansson og Lawrence of Arabia

Hvis vi sammenligner Hansson sine beskrivelser av orientaleren i kapittel 6 med beskrivelsene av orientaleren hos Lawrence of Arabia som vi så i kapittel 2, så finnes det noen likheter, men også store forskjeller. Felles hos dem begge er hvordan de skiller mellom orientaleren og seg selv. Det er store forskjeller hos begge, de fremstiller orientaleren tydelig som «de andre». Den mest slående likheten er fremstillingen av orientaleren som lat og omtrentlig. Orientaleren er ikke like nøye, de har ikke det samme forholdet til tid. Orientaleren blir også fremstilt som uærlig ved flere tilfeller. De fremstilles også som et mindre opplyst folk. Lawrence bruker dette til å styre dem og påvirke. Dette gjør ikke nødvendigvis Hansson. Som vi så i kapittel 6 har Hansson også beskrevet det som positivt at vestlige makter kommer inn for å hjelpe orientalske land med å utnytte sine ressurser, og å redde dem fra vanstyre og sin egen degenerasjon, men Hansson gir inntrykk av å gjøre det for befolkningens beste.

Fremstillingen av Orienten som et sted der ting går saktere enn i Vesten er til stede hos begge. Men det er allikevel et stort skille mellom Lawrence og Hansson. For det er definitivt noe mer kolonialt over forholdet Lawrence har til orientaleren enn det er hos Hansson. Lawrence er mer ute etter å kontrollere orientaleren, det er ikke Hansson. Lawrence sin holdning til orientaleren minner mer om retorikken vi så i kapittel 2 hvor Wallerstein forteller om diskursen hos Sepulveda som mente han hadde rett til å kontrollere de innfødte i Amerika. Det er også en helt annen sympati i Hansson sine beskrivelser. Hansson menneskeligjør orientaleren på en helt annen måte enn det Lawrence gjør. Dette ser vi for eksempel i Hansson sine beskrivelser av fellahene. Hos Lawrence er Orientaleren mer en brikke i ett vestlig spill, hos Hansson er de i alle fall mennesker.

En annen likhet mellom Hansson og Lawrence er hvordan de snakker om araberne som en rase. Hansson skriver ved flere anledninger om rase. Hansson bruker rasebegrepet til å beskrive en folkegruppe, ikke nødvendigvis for å generalisere eller skrive noe nedsettende.

Han fremstiller også nordmenn og skandinaver som en egen rase. Men det er en forskjell på hvilke egenskaper han tilknytter ulike raser og her er det mulig å argumentere for en orientalistisk og muligens rasistisk tankegang hos Hansson og hos Lawrence. Hansson knytter rase i likhet med Lawrence til negative egenskaper ved flere anledninger. Hansson uttaler seg også negativt om blanding av gener og ekteskap med orientaleren. På Hansson sin tid var ikke dette like kontroversielt som det er i dag. Nordmenn var kanskje et av de mest homogene samfunnene i verden. Den genetiske variasjonen blant nordmenn kan ikke sammenlignes med den som fantes i Egypt. Det fantes veldig få ekteskap blant nordmenn og folk utenfor Europa. Det blir derfor igjen nødvendig å diskutere hvorfor han skriver om dette. Hans publikum vil bli overasket og sjokkert over ekteskap og blanding av gener med orientalerne, men også her kan konsekvensen av dette bli at beskrivelsene fremstår som orientalistiske og muligens også rasistiske²⁰¹

7.4 Hansson og det egyptiske samfunn

Hansson har flere beskrivelser av den egyptiske samfunn og han fokuserer spesielt på harem-regimet. For Hansson er det dette som skiller seg tydeligst fra det norske samfunnet. Dette fremstilles på en veldig negativ og annerledes måte. Det er tydelig at det fremstilles som veldig annerledes fra det norske. Den største forskjellen han påpeker er kvinnes rolle i harem-regimet. Hansson fremstiller behandlingen av kvinner i Egypt som sjokkerende. Han fremstiller livet til en kvinne i Egypt som nærmest miserabelt. Han gjør også narr av ekteskapskikkene. Det er ingen forsøk på å forstå hvorfor det er slik, det er kun fokus på at det er annerledes. Det er her tydelig at Hansson forstår og beskriver det egyptiske samfunnet ut ifra sin egen identitet som nordmann og dermed tegner et bilde av egypteren som annerledes. Men så var det jo også slik at kvinnerollen i Egypt var ganske annerledes. hadde Ibsen gitt ut *Et dukkehjem* i Egypt på 1930-tallet hadde det skapt furor. For en nordmann vil kvinnerollen i islamske land virke fremmed og det er naturlig å stille spørsmål til hvordan noen vil leve med så lite frihet. Det er helt greit å være kritisk til kvinnerollen i strenge islamske samfunn. Det kan fremstå nærmest uforståelig for en som kommer fra Vesten. Men når dette fremstilles uten kunnskap og kontekst om organisering av islamske samfunn og med et vestlig perspektiv så kan dette fremstå som orientalistisk og bidra til

---

²⁰¹ Bangstad, 2017

tanken om orientaleren som «de andre». Da Hansson som vi så i kapittel 6 skrev om hvordan egyptiske rikfolk sendte sine døtre til Europa for å utdanne seg, og at det måtte være tungt for dem å komme tilbake til harem-regimet så kan vi si at Hansson ikke klarer å forstå det egyptiske samfunnet. Basert på Hansson sine vestlige forståelsesrammer så klarer ikke Hansson forstå hvordan dette livet er tilfredsstillende for kvinnene i Egypt. Dette gjør at fremstillingen blir veldig negativ.

Som vi så i kapittel 6 fremstiller Hansson det egyptiske samfunnet som ganske korrupt. Han beskriver for eksempel ved flere anledninger hvordan vitner er til kjøp og salg og hvordan familie får høye stillinger i regjering. Hansson skrev også om hvordan de styrende i Egypt før britene kom i 1882 pinte befolkningen og drev vanstyre. Det er alltid vanskelig når en som kommer fra en annen kultur kommer til en som er veldig annerledes fra sin egen, og skal prøve å beskrive den. At dette er vanskelig er Hansson fullt klar over og han påpeker dette selv, men på tross av dette går han i gang med å kritisere det egyptiske samfunnet. Det er dette Said advarer kraftig imot. Og du kan argumentere for at Hansson går i denne fellen til tider.

Vi så også i beskrivelsene av egypterne i kapittel 6 flere ganger hvordan egypterne ble fremstilt som ett mindre opplyst folk. Denne retorikken påpeker Said at fremmer et bilde av Orienten som bakomliggende. Opplyst er også et vanskelig begrep å forholde seg til. Hansson forstår jo opplysning ut ifra sitt eget syn på hva kunnskap er. Han forstår opplysning ut ifra en vestlig tanke om hva kunnskap er og hva som er «rett» kunnskap. Begrepet er definitivt nedsettende og muligens en finere måte å si at de er mindre intelligente enn han selv. Denne begrepsbruken passer veldig godt inn i Said sin teori om vestlig fremstilling av Orienten. Tolkningen av hva Hansson legger i dette begrepet blir interessant i forhold til en diskusjon om fremstillingen er orientalistisk. For det er sant at Egypt ikke hadde nådd like langt som vesten i den teknologiske utviklingen, og samfunnet hadde mindre fokus på utdanning. Men kunnskapen i forhold til arabisk filosofi for eksempel, vil være mye større i Egypt, men dette vil nok ikke Hansson se på som opplysning. Dette tegner derfor et bilde av Egypt som et mindre utviklet samfunn basert på Hansson sine vestlige kriterier av hva et utviklet samfunn er. At Hansson oppfatter samfunnet som mindre opplyst har jeg ingen tvil om, Hansson legger kun frem sin opplevelse og sitt inntrykk av samfunnet. Men

konsekvensen av fremstillingen kan være at det bidrar til et syn på orientaleren som mindre intelligent basert på vestlige standarder.

8.0 Konklusjon

Målet med denne oppgaven har vært å finne ut i hvilken grad vi kan si at Michael Hansson sine beskrivelser av «de andre» er orientalistiske eller påvirket av en europeisk overlegenhetstanke. En viktig ting å nevne før jeg konkluderer er at det er veldig enkelt å sitte i 2021 å kritisere holdninger og fremstillinger fra fortiden. Du vil garantert finne fremstillinger og holdninger som er utdatert og ikke lenger godtatt. De er utdatert nettopp fordi de tilhører fortiden. Hvis du ønsker å fremstille Hansson som en rasistisk orientalist så er ikke det så vanskelig, men det ville vært akademisk latskap. Det er lite hensiktsmessig å holde historiske personer opp mot dagens standarder. Michael Hansson reiste til Egypt for å skape et bedre rettssystem for både innfødte og utlendinger. Domstolen ble opprettet fordi utledninger utnyttet det eksisterende systemet til å utnytte de lokale. Hansson kunne tjent mer penger andre steder og Hansson har heller ikke hatt noen større økonomisk gevinst av sine bøker da de ble utgitt etter hans død. Dette betyr ikke nødvendigvis at fremstillingen hos Hansson ikke er orientalistisk, men vi kan ikke påstå det utelukkende fordi fremstillingen bryter med noen av nåtidens normer og diskurs.

Men i en diskusjon om orientalisme og tanker om «de andre» må vi se på hvor disse holdningene og tankene kommer fra. Holdninger og tanker om andre er ikke skapt i et vakuum. Det er en pågående prosess som er avhengig av mange forskjellige faktorer. Individet er sterkt påvirket av samfunnet rundt seg og meninger formes av allmenn diskurs og påvirkning. Jeg mener Hansson sine fremstillinger av orientaleren og av orienten definitivt bidrar til å skape et bilde av orientaleren som annerledes enn nordmannen. Men forskjeller i seg selv er på ingen måte negativt. Det som da er interessant å diskutere er om Hansson sine beskrivelser kan ha bidratt til ett nedlatende syn på orientaleren og Orienten generelt.

Hansson har skapt et tydelig skille mellom seg selv og orientaleren. Men der Said mener at Oksidenten stod som en slags samlet front mot Orienten skiller Hansson seg fra forfatterne Said har undersøkt. Det er flere andre europeiske nasjoner som på ingen måte blir fremstilt på noen bedre måte enn Egypt. Så jeg vil si det slik at Orientaleren blir fremstilt på en

negativ måte hos Hansson og tydelig som «de andre», slik Said har påstått, men det gjør også flere europeiske land og deres borgere. Så det er ikke noe felles europeisk «oss» som står som en motsetning til Orienten slik det er hos Said. Det virker for meg som at Hansson prøver å sette seg selv og nordmannen i et godt lys mer enn han forsøker å skrive negativt om orientaleren.

For å svare på om Hansson representerer noen form for europeisk overlegenhetstanke så er svaret tydelig nei. Hansson er like kritisk til flere europeere som han er til orientalerne. Hansson er heller ikke noen forsvarer for kolonialismen. Hansson gir ikke inntrykk av å mene at de europeiske nasjonene var mer verdt eller hadde noen rett til å styre over landene i Orienten, men Hansson gir til tider inntrykk av at Orienten er tilbakeliggende for Europa. Men det Hansson da ser på er for eksempel kvinners rettigheter eller militær og teknologisk utvikling. Det var en forskjell på levestandarden i Orienten og den Hansson kjente til fra Norge og Europa. De sanitære forholdene og den ekstreme fattigdommen var nok sjokkerende for en borgerlig jurist fra Norge. Hansson har skrevet seg inn i tradisjonen hvor vestlige forfattere feiler i å beskrive Orienten og orientaleren fordi de tolker ting ut ifra sine vestlige fortolkningsrammer, men Hansson kan ikke påstås å ha hatt noen tanke om at europeeren var biologisk eller forutbestemt overlegen orientaleren.

9.0 Litteraturliste

- Achir, H. (2017). *The Perception of the Orient in T.E. Lawrence's Seven Pillars of Wisdom*. (Master's Degree in Anglo-Saxon Literature and Civilisation), University of Tlemcen, Retrieved from <http://dspace.univ-tlemcen.dz/bitstream/112/11535/1/houria-achir.pdf>
- Arntzen, J. G. (2009, 13.02.2009). Michael Hansson. Retrieved from https://nbl.snl.no/Michael_Hansson
- Bangstad, S. (2017). Rasebegrepets fortid og nåtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(3), 233-251. doi:10.18261/issn.2535-2512-2017-03-03
- Blackman, W. S. (2000). *The fellahin of Upper Egypt*. In Classic reissues The fellahin of Upper Egypt.
- Breidlid, A. Arven fra kolonitiden : vi og de andre. *Babylon (trykt utg.)*. 4 : 2006 : 1, S.8-16.
- Cameron, A. (1992). *The Use & Abuse of Byzantium: An Essay on Reception*: School of Humanities, King's College.
- Çelik, Z. (1992). *Displaying the Orient : architecture of Islam at nineteenth-century world's fairs* (Vol. 12). Berkeley: University of California Press.
- Eide, E. (2002). "Vi" og "de Andre" - sett og oversett. In (pp. 49-[79]). [Oslo]: Cappelen.
- Fanon, F., & Sartre, J.-P. (1967). *The wretched of the earth*. Harmondsworth: Penguin.
- Ferguson, N. (2011). *Civilization : the West and the rest*. London: Allen Lane.
- Finne-Grønn, S. H. (1939). *Slekten Hansson : personallistoriske opplysninger, delvis meddelt av familien, med portretter og illustrasjoner*. Oslo.
- Fürst, E. L. o. (2016). Hvem er de andre? Og hva med relasjonen mellom oss og de andre? *Norsk antropologisk tidsskrift*, 26(1), 48-51. doi:10.18261/issn.1504-2898-2016-01-06
- Gerd, B. (2002). *The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic and Religious Identities*: Taylor and Francis.
- Hansson, M. (1945). *Tilbakeblikk*. Oslo: Aschehoug.
- Hansson, M. (1946). *25 år i Egypt*. Oslo: Aschehoug.
- Hoyle, M. S. W. (1985a). The Mixed Courts of Egypt: an Anniversary Assessment. *Arab Law Quarterly*, 1(1), 60-68. doi:10.1163/157302585X00400
- Hoyle, M. S. W. (1985b). The Origins of the Mixed Courts of Egypt. *Arab Law Quarterly*, 1(2), 220-230. doi:10.1163/157302585X00095
- Kabbani, R. (2008). *Imperial fictions : Europe's myths of orient*. London: Saqi Books.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var : en innføring i historiefaget* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.

- Lawrence, T. E. (2006). *Seven pillars of wisdom*. In.
- Lowe, L. (1991). *Critical terrains : French and British orientalisms*. In.
- Macfie, A. L. (2007). REPRESENTATIONS OF LAWRENCE OF ARABIA: From Said's Orientalism (1978) to David Lean's film (1962). *Journal of postcolonial writing*, 43(1), 77-87. doi:10.1080/17449850701219926
- Marsot, A. L. a.-S. (2021). Evelyn Baring, 1st earl of Cromer. Encyclopedia Britannica. Retrieved from <https://www.britannica.com/biography/Evelyn-Baring-1st-Earl-of-Cromer>
- Melve, L., & Ryymin, T. (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforl.
- Petricca, F. (2012). Filling the Void: Sharīʿa in Mixed Courts in Egypt: Jurisprudence (1876-1949). *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 55(4-5), 718-745. doi:10.1163/15685209-12341272
- Possing, B. (2015). Biography: Historical. In (Vol. 2, pp. 644-649).
- Said, E. W., & Aabakken, A. (2018). *Orientalismen : vestlige oppfatninger av Orienten*. Oslo: Cappelen Damm.
- Stuurman, S., & Stuurman, S. (2017). *The invention of humanity : equality and cultural difference in world history*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Sørensen, Ø., Hemstad, R., Kultur- og tradisjonsformidlende, f., & Utviklingen av en norsk nasjonal identitet på, t. (1998). *Jakten på det norske : perspektiver på utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet* (Vol. 13). Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Tvedt, T. (1990). *Bilder av "de andre" : om utviklingslandene i bistandsepoken*. Oslo: Universitetsforl.
- Tvedt, T. (2012). *Nilen : historiens elv*. Oslo: Aschehoug.
- Vikør, K. S. (2003). *Mellom Gud og stat : ei historie om islamsk lov og rettsvesen*. Oslo: Spartacus.
- Vikør, K. S. (2004). *Ei verd bygd på islam : oversikt over Midtaustens historie* (2. utg. ed.). Oslo: Samlaget.
- Wallerstein, I., & Vikene, K. (2007). *Maktens retorikk : om europeisk universalisme*. Oslo: Spartacus.
- Wasberg, G. C. (1999). *Christiania-slekten Hansson*. Oslo: G.C. Wasberg.